

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

51

JUNI

1958

arbejderenhøjskolen

Statens pædagogiske Studiesamling
København

ELEVSKRIFT

FOR

Esbjerg Højskole og

Roskilde Højskole

N U M M E R

51

Udgivet af Arbejdernes Oplysningsforbund i samråd med elevforeningerne

JUNI 1958

Indholdsfortegnelse

<i>Ivar Nørgaard</i> : Viden skal videre – men hvordan?	3
<i>Ebbe Munk</i> : I demokratisk ydmyghed	7
<i>Jul. Bombolt</i> : Mellemskole	13
<i>Ditlev Jensen</i> : Vore børns skole	18
<i>Ib Koch-Olsen</i> : Møde med Willumsen	22
<i>Poul Hansen</i> : Usentimentale minder	29
<i>Robert Dickermann</i> : Min skoletid i Amerika	36
<i>Henning Rasmussen</i> : Berlin – triumf og tragedie	41
Esbjerg Højskole 1957–58	46
Esbjerg Højskoles Elevforening	50
Roskilde Højskole 1957–58	51
Roskilde Højskoles Elevforening	56

Redaktion:

Poul Hansen, Erik Hauerslev, Hans Holm, Kai Jørgensen,
Erik Kallenberg, Ib Koch-Olsen, Ivar Nørgaard, Kaj Ravn.

Redaktionssekretær: Werner Pedersen.

Omslag: G. Sand Christiansen.

Redaktionen adresse: AOF, Nørre Farimagsgade 11, K.

Perfecta-Tryk

Giver vore kursus det udbytte, de kunne og burde give? spørger forstander Ivar Nørgaard. Han svarer selv på spørgsmålet med forslag til ændringer i kursusvirksomheden.

IVAR NØRGAARD

Viden skal videre – men hvordan?

På vore to skoler kommer hvert år mellem 4–5.000 kursister. Der er mange årsager til at de kommer, men for de fleste gælder det, at de vil vide noget mere.

I de senere år har vi i stigende grad brugt en række forskellige – moderne – undervisningsmetoder for at tilfredsstille behovet for mere viden på den bedst mulige måde.

Foredraget og grundbogen – de klassiske undervisningsmidler – er i stort omfang erstattet af, eller suppleret med, gruppearbejde, summemøder, sagsbehandlinger og ekstemporalspil. Det talte ord er blevet suppleret med, og i visse tilfælde, erstattet af film, billedbånd, tavler, flanellografer og flipovers.

Disse nye metoder og hjælpemidler har gjort undervisningen mere afvekslende, og kursisterne har – ved også at få stoffet ind ved synsindtryk og aktivt arbejde med problemerne – fået mere med sig hjem, end et foredrag eller en bog sædvanligvis kan give. Der findes selvfølgelig undtagelser fra denne regel. Enkelte kursister synes, at en del af de nye metoder er lidt barnlige og for tidkrævende, men det er trods alt kun et fåtal.

Diskussionen om de nye metoders og hjælpemidlers egnethed synes nu at være ved at standse ved en erkendelse af, at de – brugt med omtanke – er et gode, at de ikke fuldstændig overflødiggør foredraget eller forelæsningen og bogen, men netop er *hjælpemidler*, som i større eller mindre omfang kan supplere disse metoder. Men det kunne måske være af interesse at se lidt nøjere på undervisningsmetodernes og hjælpemidlernes forhold til formålet med undervisningen.

Vi kommer her ind på et område, som mange helst vil lade ligge i ukrænke-

lig uberørthed. For mange står oplysning som en åndelig proces, der i sine mange og fintforgrenede enkeltdele ikke tåler en mere håndgribelig analyse og klar formålsbestemthed. Formålene med at søge mere viden er så mangeartede og rigt nuancerede, at en analyse af dem vil fjerne den atmosfære af åndelig opløftelse, som deres forbliven i det mere dunkle af og til har held til at fremkalde. Dette synspunkt dækker utvivlsomt en vis sandhed, men ofte en meget farlig sandhed. Det er naturligt helt i sin orden at skabe en atmosfære af åndelig opløftelse, især hvis det er forkyndelse, man giver sig af med. Og man ville være et udtørret menneske, hvis man ikke havde noget at forkynde. Men det er falsk romantik at blive stående på det synspunkt. En åndelig opløftelse og igangsættelse kan være nok for de få rigt udrustede personligheder – en *Jeppe Aakjær* eller *Thorvald Stauning*. Men for de fleste kan det risikere at blive en sæbeboble med strålende skær, der brister, når de skal tage fat på det praktiske – selv at sætte noget igang.

Ser vi på titlerne på de kurser, der afholdes, synes det som om man forlængst har anlagt et klart formålsbestemt synspunkt: Kommunalkursus, Studielederkursus, Formands- og kassererkursus, Samarbejdsudvalgskursus, Ungdomslederkursus, Tillidsmandskursus, Udvidet fagforeningskursus m. m.

For disse kurser gælder det, at i forvejen valgte folk kommer for at blive bedre egnet til at udføre deres hverv som tillidsmænd f. eks. i en kommunalbestyrelse eller i et samarbejdsudvalg. På andre kurser kan hovedformålet mere være det at udvide deltagernes viden om tilværelsens mangeartede forhold, f. eks. den udenrigspolitiske situation eller atomenergien og dens betydning for samfundet. I det sidste tilfælde må det være kursets opgave at popularisere videnskabens forskningsresultater på en så sober og forståelig måde, at kursisterne virkelig med deres forskellige erfaringer og forudsætninger får udvidet deres erkendelsesområde. Gruppearbejde kan her være et egnet redskab til at klargøre, hvilke erfaringer og forudsætninger kursisterne har. De synbare hjælpemidler som film og billedbånd kan i høj grad medvirke til at præsentere kendsgerninger og disses sammenhæng på en både anskuelig og overskuelig måde.

Når det drejer sig om kurser, der efter deres titel er entydigt formålsbestemte, er det et stort spørgsmål, om undervisningsmetoderne, som de normalt benyttes, står i harmonisk forhold til formålet. I disse tilfælde er formålet ikke kun at give kursisterne en udvidet erkendelse, men at sætte dem i stand til at bruge denne erkendelse, ofte ved at aflære tidligere forkerte handlinger og vaner og indlære nye. Et samarbejdsudvalgsmedlem bliver ikke i sig selv bedre egnet til at varetage kammeraternes interesser, blot fordi han kender samarbejdsudvalgsaftalen og har kendskab til regnskaber. Hvis han ikke forstår at bruge denne viden, hjælper det ikke kammeraterne meget. Man bliver ikke nogen dygtig fodboldspiller, fordi

man har lært spillereglerne. Man må naturligvis først lære reglerne og derefter træne i at spille fodbold, helst under tilsyn af en dygtig træner. Og læg mærke til, at man ikke tillader spilleren at få optræningen i en rigtig kamp mod et andet hold af trænede spillere. Billedet af fodboldspilleren skal naturligvis ikke misfortolkes derhen, at man altid skal uddanne tillidsmænd til kamp. Også samarbejde er en kunst, der kræver træning.

Det store spørgsmål er nu, om højskolekurserne skal give en sådan træning. Skal de ikke kun give spillereglerne og måske en enkelt demonstration og så overlade til andre at gennemføre træningen? Jo, men har vi disse trænere? Såvidt jeg er orienteret kun i nedslående ringe grad. Det rigtige ville sikkert være at starte med at uddanne trænere på højskolerne og lade disse gennemføre et systematisk trænerarbejde hjemme i de faglige og lokale kredse. Det kræver i det mindste – på det faglige område – at alle større fagforbund og fagområder har konsulenter, der kan følge arbejdet op og støtte det. Det kræver også, at AOF har placeret lokale instruktører, der kan organisere arbejdet.

På samarbejdsudvalgsområdet har man haft en form for system med samarbejdsudvalgsskoler i en række lokale områder, og 8 og 14 dages samt 2 måneders kurser, navnlig på Esbjerg Højskole. Men man har savnet konsulenter på de enkelte erhvervsområder, og man er ligesom gået uden om et egentligt træningsprogram.

Da det jo nok vil tage lidt tid, før alle større fagforbund får råd til og måske interesse for at ansætte eller vælge konsulenter, kunne det være, at vi skulle forsøge at gennemføre et vist – begrænset – træningsprogram i forbindelse med kurserne på højskolerne. Mange kursister, der har forladt et kursus fulde af iver efter at føre nogle af de nye ting ud i livet, har skrevet til mig, at de har opgivet, fordi de ikke har kunnet organisere arbejdet med at videregive deres viden, når de kom hjem, på en sådan måde, at også deres kammerater gik igang med at praktisere en ændret adfærd.

Det er for mig ingen tvivl om, at man med fordel kunne afskaffe en del foredrag på de formålsbestemte kurser og i stedet ved gruppearbejde indøve kursisterne i at anvende den nye viden. På dette års 14 dages skrædderkursus vil man forsøge et egentligt træningsprogram af to dages varighed, hvor deltagerne skal trænes op til at anvende det, de har lært og til at instruere andre i at praktisere det. Det er et forsøg, og resultaterne af det må kunne blive vejledende for tilrettelæggelsen af kommende formålsbestemte kurser.

Hvis træningskurser skal indgå i de almindelige kursusprogrammer, kan det sikkert kun lade sig gøre, hvis de er af mindst 14 dages varighed. Hvis det samme antal kursister skal på kursus, bliver det selvfølgelig betydelig dyrere. Jeg tror

pengene vil være givet godt ud. Hvis man ikke kan udvide udgiften til kursusvirksomhed, ville man måske få bedre resultater, hvis man nedsatte kursisternes antal til det halve og fordoblede kursustiden.

Jeg kan se flere kendte ansigter for mig, som nu ser medlidende eller overbærende op fra bladet og tænker: Ak, hvor naivt. Du ved jo lige så godt som jeg, tænker de, at vi ikke kan praktisere det, du foreslår, for vi benytter jo også kurserne til at belønne de mange frivillige slidere ved at give dem et kursusophold. Hvis vi reducerer antallet til det halve, vil den anden halvdel blive meget skuffet, og de er heller ikke alle interesseret i så megen effektivitet, fordi de gerne skulle have lidt ferie og skovtur ud af det også. Det er naturligvis menneskeligt, men det er en endnu større skuffelse, hvis den viden, der bliver givet på kurserne, ikke omsættes i praktiske handlinger.

Der vil også være en og anden kær læser, der vil sige: »Endnu et skridt videre i retning af amerikaniseret, åndløs effektivitetsjageri«. Til dig vil jeg sige: Vi skal naturligvis i det omfang, der er tid og råd også forkynde og også give facts om fællesmarkedet, atomkraft, automatisering, kunst og litteratur, men der bliver betydelig dårligere råd til disse ting, hvis vi ikke i arbejderbevægelsen har et tilstrækkeligt stort antal tillidsmænd, der med dygtighed kan udøve deres tillidshverv. Og hvem siger, at ineffektivitet er det samme som åndfuldhed?

Ivar Nørgaard.

Vil man ændre et folks kultur, må man først og fremmest få det til at ændre vaner frivilligt. Det kan bl. a. ske gennem gruppedynamiske undervisningsmetoder, siger højskolelærer Ebbe Munk i denne artikel affødt af den aktuelle kulturdebat.

EBBE MUNK

I demokratisk ydmyghed

I vinter blussede kulturdebatten op. Hvorfor hørte man ikke noget fra arbejderhøjskolerne? har man spurgt. I det følgende skal jeg komme med nogle bemærkninger om, hvordan det gamle P.H.ske spørgsmål: Va mæ kulturen? tager sig ud fra Esbjerg Højskoles vinduer. Eller rettere: fra den midterste lærerboligs. Jeg skal gå omvejen om ad nogle definitioner og håber ikke læseren taber tålmodigheden på vejen. De *har* faktisk noget med sagen at gøre.

Kultur er vaner.

Kultur er vaner, sagde *Hartwig Frisch*. Hans kulturhistorie viser, at det er et frugtbart synspunkt. Det er selvfølgelig ikke de personlige småvaner der tænkes på, som f. eks. den række vanehandlinger, der fører os halvsovende gennem morgentoiletet. Frisch har især tænkt på det, man kalder *gruppevanerne* eller *samfundsvanerne*, de regler der gælder for samlivet indenfor alle de mange grupper, vi er med i: familien, arbejdsgruppen, staten o. s. v. o. s. v. Gruppevanerne, eller bedre: *gruppenormerne*, kan være skabt ved lovgivning eller direktiv lige så vel som ved skik og brug. På arbejdspladsen er f. eks. nogle af vanerne skabt ved fabrikslovgivningen, andre af ledelsen. Nogle er blevet til ved kollektiv overenskomst, andre blot ved skik og brug, f. eks. adfærden overfor morakkeri, der igen er udsprunget af vanerne og erfaringerne på andre arbejdspladser.

I familielivet er hensynet til naboerne, slægt og venner i høj grad vaneskabende. F. eks. bestemmes børnenes udstyr af, hvad de andre børn i gården har. En meget stor del af vanerne bestemmes af økonomiske forhold. Indenfor fami-

lien f. eks. af den kendsgerning, at far, måske også mor, må gå på arbejde. Det sidste har skabt et helt sæt særlige vaner: børnehaver, fritidshjem m. v.

Kort sagt: vort liv er omgærdet af vaner fra fødsel til død, og det må nødvendigvis være sådan. Tænk, hvis man f. eks. hver dag i alle detaljer skulle tage stilling til, hvordan arbejdet skulle gribes an og fordeles på arbejdspladsen! Jeg har selv set et kompliceret sæt arbejdsvaner blive til, da Esbjerg Højskole startede. Ikke mindst for pigerne i køkkenet kunne det være besværligt i begyndelsen, men for resten da også for os andre. De piger, der fæstes i dag har det nemmere. De glider ind i et sæt arbejdsvaner, der i forvejen er skabt og prøvede. Vanerne skaber tryghed og sparer tankekraft. I en familie, hvor der ikke gælder faste regler, bliver børnene nervøse, lige meget om de så iøvrigt bliver moderne eller gammeldags opdraget.

Men kan vi ikke leve uden vaner, er det af livsvigtig betydning, hvilke vaner vi holder os. Vanerne former os jo, det er *det*, der menes med at definere kultur som vaner. Tænker vi os en dansk baby sat ud mellem buskmænd, vil barnet tænke og handle som en buskmand, når det vokser op. Det får buskmændsvaner.

Vaner bliver moral.

Når en sædvane har bestået et vist stykke tid, bliver den ofte opfattet som moralsk rigtig. Sædvanerne kommer til at virke lige så tvingende som love. Den, der overtræder skik og brug indenfor en gruppe, risikerer at blive frosset ude. Og det er en af de værste straffe, man kan komme ud for, hvis der da ikke er en anden gruppe, man kan slutte sig til i stedet.

Ordet moral kommer af det latinske *morales*, der betyder sædvaner. At vanerne let bliver til moralnormer, fortæller lidt om, hvorfor fremskridtet så tit vækker forargelse. Det er tillige en meget betydningsfuld kendsgerning for dem, der vil ændre moralen. De folk, der arbejder for negrenes ligeberettigelse i USA, er således kommet ind på, at det først og fremmest er vanerne, der skal ændres, så skal moralen nok følge efter. Derfor gennemtvinger man nu med magt blandingen af negre og hvide i skolerne. Om ti år er der sikkert ingen, der kan se noget mærkeligt i, at negre og hvide går sammen i Little Rock. Da vil det være en selvfølgelig sædvane. På samme måde er det gået i Sverige med enhedsskolen, der nu er en almindelig sædvane selv for lærerne.

Kulturmønstret.

Der går som regel et fælles mønster gennem de vaner, der regulerer samlevet i de mange forskellige grupper i samfundet. Det danske kulturmønster er præget af nogle små, fine, men meget betydningsfulde tråde, der hedder klasseforskelle. Direktøren skal tiltales i tredje person, Jensen hedder kun Jensen. På

mange arbejdspladser kan murere og murerarbejdsmænd ikke spise i samme skur. I kontorlivet er der fine klassedeling. F. eks. spiser kun de af samme rang ved samme bord. Dette gælder selvfølgelig ikke fagforbundskontorer – eller gør det?

Mønstret er på nogle få arbejdspladser og i nogle få familier demokratisk, de fleste andre steder diktatorisk. At vi har en demokratisk forfatning medfører ikke uden videre, at demokratiet er gennemført i hverdagen. Vel ikke engang i partigrupperne, hvor man jo også kender persondyrkelse og magtbud. En af de mest iøjnefaldende former for persondyrkelse gælder kongehuset. Hvorfor er vi dog ikke længere republikanere? De unge reagerer altid kraftigt mod bestemmelserne om kongen i grundloven. De ældre smiler overbærende. En ligegyldig detalje, siger de. Men *er* det en ligegyldig detalje, at man opretholder en næsegrus persondyrkelse af en familie, der, bortset fra at den er ganske sympatisk, ikke adskiller sig i fortjenester og evner fra de fleste andre familier i landet? Er kongedyrkelsen ikke en almueindstilling, der er med til at fastholde et forældet kulturmønster? Det skal medgives, at man kan opleve en lige så næsegrus persondyrkelse af sportsfolk og ligegyldige filmstjerner. Men det gør ikke sagen bedre. Og selv om Billedbladet, der jo kommer i mange arbejderhjem, skulle gå ind sammen med kongehuset, var det vel til at bære. Sammenfattende kan det siges, at vort kulturmønster trænger til at ændres i demokratisk retning. Det ville også pynte med lidt mere rødt i mønstret. Hvordan man kan ændre mønstret, skal jeg komme lidt ind på senere, selv om det rigtignok er en overordentlig vanskelig sag.

Kulturel forsinkelse.

Det ligger i sædvanernes natur, at de er konservative. Man bliver hængende ved dem. Men når produktionsbetingelserne ændres, bliver de vaner, der engang var hensigtsmæssige, til en hemsko for udviklingen. De bliver til *en kulturel forsinkelse*. I gamle dages mere stillestående samfund var den kulturelle forsinkelse ikke så stort et problem. Man gjorde, som landsbyens ældste kunne huske forfædrene havde gjort, og det gik an. Med maskinernes indtog ændres billedet. Fra da af er forandringen ikke længere undtagelsen, men reglen. De tekniske og videnskabelige fremskridt sker med stadig større fart, og det vil de efter alle solemærker at dømmes blive ved med i fremtiden.

Samfundsvanerne har slet ikke kunnet følge med denne udvikling. Eksemplerne herpå er desværre utallige. Der skulle gå mere end 100 år, før der blev gennemført en *nogenlunde* tilfredsstillende fabrikslovgivning i de lande, hvor maskinerne først brød igennem. Maskinerne knuste de gamle håndværkslav, som også omfattede svendene, og som gav medlemmerne social støtte og tryghed. Der skulle gå mere end 100 år, før man ville anerkende arbejdernes ret til at slutte

sig sammen i fagforeninger for at genskabe rimelige arbejdsforhold. Også indenfor arbejdernes egne rækker forekommer der kulturel forsinkelse. Fagbevægelsen er jo i høj grad organiseret efter de gamle håndværk. I dag søger man at finde frem til organer, der kan forhandle industrivis, men det går langsomt. En meget alvorlig forsinkelse er arbejdsløsheden. Endnu i dag er det ikke lykkedes demokratierne at skabe sådanne produktionsvaner, at fuld beskæftigelse kan opretholdes, selv om det går meget bedre end i 30'erne. Arbejdsløsheden hænger sammen med en lige så alvorlig forsinkelse: det ufuldkomne internationale samarbejde. Der er ganske vist sket meget på dette område efter krigen, men ikke nok.

Alting er en overgang.

Vi må indstille os på at leve i en overgangstid nu og i al overskuelig fremtid. Det stadig stærkere tempo i udviklingen vil hæve levestandarden, men det vil tillige kræve, at man bryder med sin barndoms vaner. Det kan være smertefuldt og forvirrende. Det ser man særlig tydeligt i et område som Grønland, hvor skiftet sker så brat. Sælerne forsvinder, og sælfangerne på de små bopladser må enten flytte til de tættere bebyggelser med den nye fiskeindustri eller dø af sult. En elev fra Grønland fortalte, at mange af de ældre foretrækker at blive boende og sulte ihjæl. En anden elev fra landsdelen mente, at det hovedsagelig kun var generationen under 30 år, der kunne omstille sig til den nye tid og f. eks. gå ind for arbejderforeningens tanker.

Personligheden er resultatet af en lang udvikling. Vi tåler ikke godt at få alle forbindelseslinier til fortiden skåret over. Spørgsmålet er, hvordan vi kan være åbne for det nye uden at gå glip af sammenhængen. Hvilken sammenhæng? For os er det ikke sammenhængen med enevælden og dens kongerøgelse eller med de stratenrøvere, der blev kaldt vikinger, og som vi jo så gerne holder frem i vore turistbrochurer. Nej, det er sammenhængen med demokratiet her og i andre lande, det drejer sig om!

I stedet for at klæbe til forældede vaner må vi omsætte den demokratiske målsætning i nye vaner, så at vi undgår kulturel forsinkelse, og så at fremskridtet bliver organiseret på en måde, der fører os nærmere til demokratiet. Da kan vi leve i forandringen og dog føle os hjemme. Demokratiet er i sig selv en livsform, der er åben for forandring. På statsplanet kan nye tanker trænge igennem uden at det kræver revolution og blodsudgydelse. I hverdagens grupper – familien, arbejdspladsen m. v. betyder demokratisk styre, at man appellerer til kritik og forslag til forandring fra gruppemedlemmerne. Denne form er endnu ikke særlig almindelig. Mange såkaldt demokratiske grupper er i virkeligheden »traditionelt« ledede, d. v. s. at rettesnoren simpelt hen er denne: Tingene skal gøres, som vi plejer at gøre dem!

Aflæring, tilvænning og gruppedynamik.

Udviklingen stiller altså store krav til os. For det første rent kundskabsmæssigt. Trods prøver og eksaminer er vi aldrig færdiguddannede. Vi må stadig på skolebænken igen. Det gælder også og især lederne. For det andet følelsesmæssigt. Vi må altid være indstillet på at tage vore vaner op til revision. Vi må aflære gamle vaner og tilvænne os nye. Hvordan bærer man sig ad med det? Der gives selvfølgelig ingen patentløsning, men jeg skal slutte med at omtale een af de ny metoder, som jeg tror kan bringe os et godt stykke på vej.

Lad mig bruge et par eksempler. Et stort handelsfirma besluttede at gå over fra gammeldags til demokratisk arbejdsledelse. Der var en alt for hyppig udskiftning af arbejdskraften. Derfor måtte der gøres noget. Arbejdslederne, som for en del var oppe i årene, måtte omskoles. De gammeldags, mere diktatoriske metoder måtte aflæres, en ny adfærd tillæres. Det skete på gruppemøder, hvor deltagerne i fuld åbenhed drøftede situationerne fra arbejdslivet. De spillede sig selv. Gruppelederens opgave i denne læreform, der gerne kaldes *gruppedynamik*, er kun at stille de rigtige spørgsmål og sammenfatte de resultater, gruppen kommer til. Det interessante er, at grupperne ved at tage deres ledervaner op til saglig og åben drøftelse, kommer til det resultat, at de må ændres. Hidtil har de uden videre taget dem for selvfølgelige. Det er meget vigtigt, at det er fra gruppen selv, at ændringsforslagene kommer. For den skeptiske virker det særlig overbevisende, at hans ligestillede i gruppen går ind for sagen. Derfor giver gruppelederen sig heller ikke af med at formane og give råd. Metoden bygger for så vidt på hovedprincippet for psykologisk rådgivning, nemlig ikke at give råd, men stille de rigtige spørgsmål, så at den råde søgende selv finder på råd – det virker langt mere overbevisende end råd, der kommer udefra.

Et andet eksempel: En ung københavnsk skolelærer ønskede at give børnene bedre filmvaner. Efter den gammeldags fremgangsmåde skulle han have holdt et belærende foredrag for børnene, og de ville have set opgivende på hinanden. I stedet satte læreren sig på et skolebord og spurgte om en film, de alle havde set. Om den var god? Ja, den var meget god. Så begyndte han at spørge dem nærmere ud. Om det og det var sandsynligt? Hvad de mente om personernes adfærd? Børnene begyndte at arbejde med på spørgsmålene, fandt selv flere og flere urimeligheder og endte for største partens vedkommende med at synes, at filmen var noget pjat.

Gruppedynamikken er et fremragende redskab, når det gælder at indføre nye og mere tidssvarende synspunkter og handle måder. Den kan anvendes næsten overalt, hvor der drøftes ting, gruppemedlemmerne har kendskab til: i direktionmødet, på bestyrelsesmødet eller på generalforsamlingen i foreningen, i samarbejdsudvalget, på lærermødet og ikke mindst i skolestuen. Metoden kan

også anvendes i vælgerforeningerne. Det normale er jo, at folketingsmanden holder sit foredrag, og bagefter kan de endnu vågne tilhørere stille spørgsmål. Det bliver tit om ligegyldige detaljer. Nogle foredragsholdere har prøvet i stedet at stille de centrale politiske spørgsmål til forsamlingen, som så opdeles i grupper. Det giver en debat på et meget højere plan og med meget større virkning på forsamlingens anskuelser.

Gruppedynamik er tildels en teknik, der kan læres. Men metoden forudsætter tillige noget følelsesmæssigt, man kunne kalde det en sand demokratisk ydmyghed, nemlig at lederen slipper den vrangforestilling, at han er klogere end hele gruppen tilsammen. Demokratisk arbejdsledelse er en form for gruppedynamik. Det siger sig selv, at når man med gruppedynamik kan få folk til selv at beslutte at ændre deres vaner, er det at foretrække fremfor at ændre dem ved magtbud. Det skal understreges, at der her ikke er tale om en amerikansk patentpsykologi, som kan fjerne al uenighed, også de økonomiske interesse modsætninger. Men man kan ved gruppedebatten skære modsætningerne ned til det, de er: interesse modsætninger og ikke skillelinier mellem de onde og de gode.

Den gruppedynamiske metode appellerer til deltagernes kritiske sans, også den selvkritiske. Det var at ønske, at metoden blev mere anvendt, også i skolen. Den udvikler selvstændig stillingtagen og kan dermed tjene som vaccination mod den moderne reklame og propaganda, som bl. a. ved at henvende sig direkte til underbevidstheden uden om den kontrollerende tanke behandler folk som kvaj, der skal lokkes ind i den rigtige fold. Også lærerne havde godt af at prøve den. De taler gennemgående alt for meget og for længe ad gangen. De ville have gavn af at lære at tie og lytte og iagttage. Det gælder forresten også – og måske ikke mindst – højskolelærere.

— — —

Det foregående har omhandlet kultur i almindelighed. Vinterens kulturdiskussion i Socialdemokraten – med Poul Henningsen og Møller Nielsen som hovedaktører – startede med en debat om en særlig gren af kulturen, nemlig kunsten. Her gør de foregående betragtninger sig også gældende – både om kulturel forsinkelse (f. eks. hos københavnske magistratsmedlemmer) og om aflæring (f. eks. af den forestilling, at et billede skal have fotografisk lighed med et eller andet motiv). Men kunsten er et område, der ikke kan affærdiges på den plads, jeg har tilovers her. Jeg venter derfor med en omtale af denne mere tiltrækkende del af tilværelsen – den *musiske*, som den kaldes efter de ni muser – til et senere nummer af »Arbejderhøjskolen«.

Ebbe Munk.

»Arbejderhøjskolen« har fået lov til at trykke indledningskapitlet til det kommende femte bind af Julius Bomholts erindringer. Det handler om mellemskoletiden. Bomholt var med i det første hold i den nyoprettede mellemskole i Silkeborg – som eneste elev, der var søn af en fabriksarbejder.

JUL. BOMHOLT

Mellemskole

Hvepsene sværmede. De kom svirrende som forvildede pile gennem et uroligt sitrende og ligesom splittet lys. Jeg stod på trappestenen og stirrede på deres iltre flugt. Jeg ville ønske, at jeg kunne blive stående lidt endnu. Men mor trådte frem i døren bag mig og hviskede:

– Nu haster det.

Alting hastede. For en time siden var sorte skyer sejlet hen over husene. Nu skinnede solen. Om lidt ville nye skyer komme glidende, ... og i den korte pause jøg de gule sol-insekter gennem rummet, deres vinger knitrede i lyset ... som om de i løbet af sekunder skulle indhente en forsvunden sommer.

– Det haster, Julius, hviskede mor.

Ja, det hastede vel sagtens. Jeg skulle til optagelsesprøve til mellemskolen. Jeg havde pen og hvidt papir i tasken

– for alle tilfældes skyld. *Mellemskolen*. Jeg kunne ikke lide ordet. Jeg søgte at holde det borte fra mig ... og vidste, at jeg nådeløst gik ind imod det.

Der var ikke andet for end at gå.

Jeg gav lågen ud til vejen et ekstra smæld. Det var tænkt som et hårdt farvel. Farvel, du lille efeuparadis. Jeg skal ind til byen med de ukendte huse. Jeg skal ind i et af de største huse – og prøves.

Jeg mærkede et dask i ryggen og så mig om. Det var mor, som havde sendt en kludesko efter mig. Hun mente, at det betød lykke.

Måske.

Jeg sendte et skævt og tvivlende blik tilbage. Hun stod dér på trappestenen i sin hvide bomuldskjole, med sit hvide forklæde på og lod som om hun truede ... og vinkede med hån-

den. Selvmodsigende. Måske vinkede hun ikke. Måske gænnede hun et par af de mest genstridige hvepse til side.

Jeg gik forbi det lille hus, hvor det hele begyndte. Mit fødehus. I haven stod endnu det store træ, der mindede om Ygdrasil. Der var frugter i det. De tre nederste grene havde gule blade som om et efterår var sprunget op af den mørke jord og havde bidt sig fast i dem.

Der var modne frugter i træet. Frugter, som snart skulle plukkes. Den første mindelse om *forbi*. Jeg skubbede de dumme, selvmodsigende tanker fra mig og sagde til mig selv:

Nu ser du ned i vejen. Det er vejen, du kender. Du kender hver ujævnhed i den ... Det er dine forældres vej og dine bedsteforældres vej og alle menneskers vej, og det er godt at mærke den under dine fødder ... Den er virkeligheden under os allesammen.

Jeg gik over dæmningen og så kun de allernærmeste bølger. Jeg ville ikke lade mig friste ... Hvis jeg fik øje på Odden og de fjerne bakker omkring Hvinningdal, kunne jeg risikere at blive stående ... Hver enkelt bølge skvalpede sig fortroligt til ro i bredens siv.

Og nu var der brosten under mig. Et ubehageligt mønster af lige store sten i lige lange rækker.

Jeg løftede hovedet. Ja. Jeg var lukket inde mellem to rækker huse. Foran mig: huse med ligegyldige ruder og ligegyldige mennesker i gade efter

gade ... og inde i en af gaderne lå det farligste af alle huse.

Hvis jeg klarede prøven, var jeg spærret inde mellem sten og sten. Hvis jeg tabte, kunne jeg vende tilbage til...

Nej. Det nyttede ikke at flygte.

Jeg nåede over torvet og ind i Vestergade ... og nu var det som om skyggen af det uigenkaldelige nåede mig. Der var ingen redning at se. Jeg skottede agterud. Det så ud som om gaden skrumpede sammen og lukkede sig – som en ruse. Ingen vej tilbage. Og skiltene på den ene side af gaden hvæsedes mod skiltene på den anden side ...

En forretningsmand blev stående i den åbne dør og så vurderende på mig. Det var som om et par o'er i reklameskiltets *kolossal* var faldet ned og dannede øjne i hovedet på ham. O'erne fulgte mig.

Hvis jeg nu kunne fortsætte videre ud ad Herningvej, vesterud, ad havet til? Men skoletasken tyngede som om syvogtyve pligter havde gemt sig i den. Og jeg drejede mekanisk ind i Hustrupsgade, forbi »det gamle apotek«.

Skoletorvet.

Nu var der kun et par minutter igen. Så var lille Jonas gemt i hvalfiskens bug, og ingen kunne vide, hvor i verden han blev gylpet op. Jeg trak vejret dybt. Dérovre lå frk. Langs skole med navnet på et uskyldshvidt bånd tværs over huset, ... og dér var et gadeskilt med navnet Skolegade.

Skolegade.

Mon ikke det var tilladt at trække

det sidste minut i halen ... og forlænge det med nogle få sekunder? Jeg stod foran selve det farlige hus med de alt for store alvidende ruder i den nøgne røde mur. Stue og første etage. En række træer trådte frem foran huset, og deres kuperede grene dannede knuder, der lignede knyttede hænder. Kom ikke for nær, sagde de.

Det var vist ikke værd, jeg gik ind ad den store dør dér midt på huset. Jeg listede hen til gavlen. Hjemme i Alderslyst gik mennesker altid bagom og bankede på køkkendøren ... Den smalle smøge ved gavlen var mørk af fugt, og en navneplade til højre side havde en skummel indskrift. »Overlærer«, stod der. Mon der også var skilte omme i gården?

Nej. Der var hverken skilte eller mennesker i den øde gård, og en række træer på tværs af pladsen så ud som om en mand havde glemte dem. Men inde bag ruderne var der stemmer og ...

Hvad skal du? – en røst slog ned over mig som om det var en tagsten, der havde løsnet sig.

Hvad skal du?

En mand trådte ud af et hus, der lå sammenklemt i højre side af gården og nærmest lignede et forstørret hundehus ... og gloede på mig. Han mindede om hunden i »Fyrtøjet«. De vrede øjne var eet eneste: Tag dig i agt!

– Dér er døren! sagde han og skubbede mig ind i skolehuset, og nu var

jeg der. Ingen magt kunne mere befri mig.

Jeg stod i en gang med lukkede døre, og hvor skulle jeg banke på? Jeg havde en fornemmelse af, at gangen kunne forlænge sig ud i evigheden, med døre, døre, der allesammen var ens. Mon ikke det var bedst at blive stående? Der var noget i luften, der mindede om karbol, og jeg tænkte: der kommer nok en mand, der er klædt i hvidt.

En dør sprang op, endelig, og et menneske viste sig, en lille mand med ilderagtigt iltre bevægelser og to små røde pletter på de hvide kinder.

– Hvad i alverden! sagde han. – Hvad vil du! Hvorfor står du her!

– Det ved jeg ikke.

– Skal du til optagelsesprøve?

– Ja.

– Så kommer du for sent. Den er allerede begyndt. Hvad nummer har du?

– Jeg har ingen nummer.

– Det er galt. Selvfølgelig har du et nummer. Du *må* have et nummer.

Han trak mig ind i et klasselokale, hvor der var mange hoveder og mange borde og et kateder og nøgne vægge og en bulden, tung luft. På katederet var der en bog i sort, en slags klassebibel, og ilderen bladede hurtigt i den ... og spurgte mig i farten om mit navn. Det sorte bind på bogen var så sort, at det, der stod i den, tydeligt nok var bindende for tid og evighed.

– Du har B 1, sagde han, – og et øjeblik efter var jeg skubbet ind på en bænk, der var naglet fast til et bord,

og et stykke papir fløj ind på bordet foran mig.

– Nu regner du, sagde han. – Hvis du kan indhente de andre ...

Indhente. Jeg skulle indhente nogle, som jeg ikke kendte. Jeg så på nogle tal, der var skrevet på papiret, regneopgaver, og begyndte at indhente ...

I frikvarteret blev vi gættet ud i gården, og jeg satte mig på en bæk under et af træerne. Hvorfor husker jeg bænkens overflade så klart? – hver eneste rille i træet, og de sandskorn, der her og der havde kittet sig ned i rillerne? Jeg så dog også på de andre drenge og især på deres ansigter. Hvem af os havde bestået? Der var nogle af os, der allerede havde tabt, – og hvem var det?

De fleste gik så forsigtigt omkring, som om de trådte på noget, der var forbudt.

Den ene side af pladsen var lukket af gymnastiksalens mur. En udslukt mur med triste og nærige sten, der ikke var meget anderledes end dem i Balle skole. Og foran muren stod – med lige lange mellemrum – tre meget forskellige drenge.

Et pust fik bladene over mig til at dirre, og et net af skygger gled ind over bænkens træ og legede blidt med rillerne og deres små glemte sandskorn ... og dérovre stod de tre drenge endnu.

Den ene var tæt og muskuløs med en kort, tyk hals ... og noget tyreatigt i blikket ... Den anden var slap

og ligeglad i holdning, med et skævt lille smil om munden ... og øjne, der var mærkeligt blå ... Den tredje var mager og spids, med et fremadret, lyttende ansigt, som om han ventede at høre et eller andet uhørligt ord.

De stod foran muren som om det var en skæbnemur og jeg tænkte: du vil lære dem at kende.

– Hvem er de? spurgte jeg en dreng, der stod ved det nærmeste træ.

– Anders og Valdemar og Peder.

Drengen var bleg og bøjede sig ind imod træet, og jeg så til min undren, at han knækkede sig.

– Er der nogen, der ser det? hviskede han.

Nej. Det var der ikke, mærkeligt nok. Der var ingen lærere på pladsen.

– Jeg fik en tablet af min mor ... Hvis jeg ikke klarer den ... Jeg er syg.

Jeg tog ham ved armen og førte ham over til retiraderne. Her kunne han bedre rense sig.

– Er du bange? spurgte jeg.

– Det er mor ... Hun venter ude på gaden ... Hvis jeg ikke klarer den ...

Der var en eller anden hindring, der standsede ordene. Han var lille og forkommen, med en fint spidset blyant i hver lomme og et snusket lommetørklæde. Hans hænder rystede. Klokkerne ringede, og han så på mig som om jeg kendte de ord, der nu skulle dikteres.

Jeg følte selv en stigende spænding. Hvordan skulle jeg klare mig overfor de mange købstaddrenge, der havde gået i byens fine skoler og nu mødte

frem i søndagstøj. Jeg fik plads ved siden af Steen. Han så med kølig interesse på mit blomsterprydede etagepenalhus.

– Bruger man den slags i landsby-skolen, spurgte han.

– Ja.

Jeg forklarede, undskyldende, at jeg kun havde gået i skole fire halve dage om ugen.

Han tog sit penneskaft ud af et læder-etui og smilede.

En lærerinde tog plads ved katederet.

– Stille! kommanderede hun og blev stående bag pulsten, som en kap-tajn på et skib, til selv de mindste bølger af lyd havde lagt sig.

– Diktat, meddelte hun.

Hendes øjne overvågede os, mens hun dikterede en historie, langsomt og befalende, og jeg prentede den ord for ord i min kladdebog. Der var ikke en eneste sprække i bordet og ingen billeder på væggen. Jeg sad i et nøgent rum og skrev korrekte ord. Skråt overfor mig sad den forkomne dreng, og det gik op for mig, at jeg for første gang i mit liv var ved at konkurrere med andre mennesker. Hvis mine bogstaver var de mest korrekte, kom jeg til at sidde på en plads, hvor en anden dreng skulle have siddet i stedet for mig. Hvis jeg kludrede og skrev solskin med d, kunne jeg risikere at dumpe.

Der var noget, der hed: *at dumpe*, at blive kasseret. Hvis bogstaverne i

dette øjeblik gjorde oprør, ville jeg for altid være et kasseret menneske.

For altid.

I de små pauser, der opstod i dikta-ten, så jeg mine forældre for mit indre blik, og det gik op for mig, at de i aftes havde været alvorligt bekymrede.

– Det er tallene, det kommer an på, sagde far. Han hersede og hersede med mig den hele lange søndag, fra morgen til aften, og når jeg engang imellem var ved at være træt, sammenfattede han sin visdom i de få ord:

– Det er for livet ...

Nu sad jeg her og arbejdede »for li-vet«, og skråt overfor mig sad en anden dreng, der havde det på samme måde. Jeg så, at han nu og da bed i sit penneskaft.

Lærerinden dikterede ordet »mel-lemsskole«.

Hvis jeg nøjedes med eet l i mellem, var jeg færdig med skolen her. Fær-dig. Hvis jeg skriver meldem, er det også forbi ... Hvorfor skal jeg være sammen med drenge, som jeg ikke kender? Hvorfor skal jeg i det hele ta-get være her? Hvad er meningen med det hele?

Jeg havde efterhånden en følelse af, at det ikke blot var den kolde diktere-stemme men selve de nøgne mure, jeg skulle kæmpe med. Og derovre sad en dreng, der lænede sig fremover bordet og græd.

Hvorfor skal jeg være her?

Jeg lovede mig selv at skrive de gamle kammeraters navne på en liste

og skrive til dem og besøge dem. Jeg ville ikke svigte dem, men ...

Drengen derovre.

Jeg strøg det ene l i mellem og var fast besluttet på at skrive solskin med d, hvis det dukkede frem i diktaten. Jeg ville ikke sidde på en plads, der tilkom en anden. Jeg ville ikke tage pladsen op for drengen derovre. Nej.

Disse dumme ord.

Det alt for store vindue på min venstre side sendte et koldt og kedeligt og korrekt lys ind over min skrivebog, og jeg sørgede trods alt for, at ordene

kom til at svare til den pæne bog. Jeg var kommet ind i dette fine og ligegyldige værelse og kunne faktisk ikke komme ud af det igen, med mindre ...

Nej. Jeg så fars rynkede bryn, og jeg vidste, at de gamle skolekammerater ville gotte sig. Det ville koste mig adskillige slagsmål, inden jeg fik drillerne standset ... Nej, jeg måtte klare mig.

Med den ondeste samvittighed af verden indføjede jeg påny et l i mellemsskole.

Jul. Bombolt.

Skolediskussionen er afsluttet, for så vidt som den nye skolelov skulle være vedtaget, når dette læses. Men det må ikke betyde, at interessen for skolens form og især dens indhold svækkes, fremholder højskolelærer Ditlev Jensen i denne artikel, som også kommenterer enkeltheder i den nye lov.

DITLEV JENSEN

Vore børns skole

Der er mange emner i tidens debat, som man ikke kan forstå og ikke kan følge med i. Det skulle ikke være tilfældet, når det er skolen, der er emnet. Alle har gået i skole, alle har med krop og sanser gennemlevet syv år i barneskolen og senere genoplevet skoletiden gennem børnenes skolegang.

Vi skulle altså alle have forudsætninger for at snakke med. Det kan da heller ikke nægtes, at der har været en fortættet diskussion om skolens struktur og indhold gennem de sidste 10–12 år. Der er blevet snakket og skrevet »op ad stolper

og ned ad vægge« (for at mindes den gamle læremetode). Der har i skoledebatten været markante navne, som de skiftende undervisningsministre *Hartvig Frisch*, *Julius Bombolt* og *Jørgen Jørgensen*. For at blive ved politikerne har mange behandlet problemet overfladisk og ladet de tre ovennævnte tegne sig for standpunkterne.

Når politikerne har kunnet lade sig i den grad føre rundt – hvad skal så befolkningen og aviserne mene? Hvilket standpunkt skal vi så tage? Hvad skal vi mene om »midterlinie-forslaget«, Askov-forslaget og det sidste Jørgensen-forslag? Vi har en mening, men kan vi forsvare vore meninger over for de politiske advokater?

Ja, vi burde kunne. Lovgivningen om forældrenes tilsyn med de kommunale skoler skulle have modnet os, skulle have givet os ståsteder for vore meninger. Det kan derfor harme mig, at arbejderbefolkningen landet over ikke udnytter lovgivningens muligheder for indflydelse. Vi ser ved kommunalbestyrelsernes udvalgsbesættelser og forældrenes og vælgerne valg af skolekommissioner og skolenævn, at arbejderne svigter og ikke tillægger disse udvalg så megen interesse som f. eks. vejudvalg. I over halvdelen af landets kommuner er det stadig sognepræsten, der sidder som formand for skolekommissionen, skønt hans ret som født formand ophævedes af undervisningsminister Borgbjerg i 1934. Det kan kun være dovenskab og gammel tradition, der tolererer dette. Man ser heller ikke, at skolernes forældredage samler større tilslutning, og den højt besungne samvirken mellem hjem og skole kommer kun frem, når der er noget galt fat med barnet. Denne laden-stå-til, er den et tegn på tilfredshed med den måde skolen gør sit arbejde på? Forældre og børn har meget at spørge lærerne om, men der er stadig så megen autoritet i forholdet, at man ikke drister sig til en meningsudveksling med lærerne. »For hvis læreren bliver fornærmet, hvordan vil han/hun så være over for mit barn?«

Jeg tror ikke lærerne er så slemme som forældrene opfatter dem. Om også arbejdet præger dem, så er de dog mennesker med fornuften i behold. Det er ikke lærerne selv, der ønsker den kunstige autoritet opretholdt, det er omgivelserne der påtvinger dem autoriteten. Vi siger jo altid hr. *lærer* Hansen og ikke hr. Alfred Hansen. Vi bliver altid lidt skoledrenge igen, når vi kommer hen på skolen, vi hilser med buk som skoledukse o. s. v. Vi dyrker læreren, og hvem kan stå for det?

Bymennesker ser ikke på det på den måde. Men de glemmer for ofte den store del af befolkningen, der bor på landet. Og så bedømmer vi vel alle skolens lærere, som de var, da vi selv gik i skole. Vi regner ikke med, at der er sket et eller to generationsskifter, siden vi gik ud af den grå skole. Men det er der, heldigvis.

Den nye skole.

Når dette læses ved vi, hvordan den nye skolelov er; men her i begyndelsen af maj 1958 har vi kun hovedtrækkene helt klart. Det vigtigste, der er opnået, er dette, at børnene går samlet i de første syv skoleår. Her ovenpå er der en 3-årig realskole, og fra 2. real kan man gå over i det 3-årige gymnasium og nå frem til studentereksamen. Og det allervigtigste: at der er skabt lighed mellem land og by med hensyn til fortsat skolegang efter 7. kl., enten i en realskole eller i en 8. eller 9. kl. På minussiden har vi stadig den 7-årige skolegang. Vi burde være nået frem til 8 års skolegang. Vi er kommet et stykke på vej, idet kommunerne skal sørge for det 8. skoleår – hvis der er elever – enten i egen kommune, i en anden kommune eller på en efterskole. Det står nu til forældrene at udnytte dette tilbud, således at praksis kan føre til lovgivning på dette område.

Vedrørende den 7-årige skolegang står vi stadig på 1814-stadiet, og det er vi ene om i Europa. Vi tror stadig, at landbruget, der kan beskæftige disse 14-årige, er det vigtigste beskæftigelsesområde. Men samfundet har forandret sig. Og det er ikke gået så stille af. Landbruget er blevet mekaniseret, og det har betydet nedgang i beskæftigelsen i et enormt omfang. Industrien derimod har udvidet sig sammen med handels-, kontor- og transportfagene. Og i disse fag er antallet af 14–15 årige i rivende tilbagegang. Se blot på disse tal: I industrien og håndværket var i 1950 50,2 % af lærlingene under 15 år, i 1956 var denne procent faldet til 38,7. I kontor-faget var i 1950 20,6 % under 15 år, i 1956 10,5 %. I handels- og butiksfaget var i 1950 44,7 % under 15 år, i 1956 faldt procenten til 39,2. Årsagen hertil må søges i Arbejderbeskyttelsesloven, der påbyder en lavalder på 16, i enkelte tilfælde 18 år, før man må betjene maskinerne. En tilsvarende lavalder er ikke påbudt inden for landbruget, skønt maskinerne her også er af stor betydning. Hvorfor kan de politiske partier da ikke i enighed se, at den ene lovgivnings begrænsninger må efterfølges af den anden lovs udvidelser? Svaret kan kun være dette, at landbruget stadig har større magt end dets antal beskæftigede burde give det.

På efterskolernes vækst i disse år – 91 skoler med 7.582 elever – ses det tydeligt, at bevidste forældre klart ser, at de 14-årige er for unge til at gå ud i erhvervene, ja forældrene kan overhovedet ikke skaffe dem lærepladser. Senere er det også vanskeligt. Af 1957-årgangen på ca. 75.000 nåede kun 24.430 at få lærekontrakt, og der var regnet med mindst 28.000 af Arbejdsmarkedskommissionen. Det burde stå som samfundets tilbud, at enhver, der ønskede en faglig uddannelse, skulle være sikret en sådan, enten hos private mestre, på statslige og kommunale værksteder eller ved værkstedsskoler. Vi må forstå, at i vor tid, hvor forædling af råstoffer er alfa og omega, der har vi et menneskeligt råstof, der skal forædles.

Vi har pralet af vor håndværksmæssige kunnen, vi har kunnet gøre det med rette, og en god uddannelse vil i fremtiden være vor eneste redning. Det er også derfor, lærlingeloven af 1954 blev moderniseret med hensyn til de tekniske skoler. Her er der en frist på 8 år til at omorganisere disse fra aftenskoler med flere faggrupper i samme klasse til dagskoler med adskillelse af fagene. Og jeg føler mig overbevist om, at de fremskridtsvenlige arbejdsgiver- og fagforeninger nok skal indfri fristen.

Det havde været ønskeligt – fra mit standpunkt – om fagforbundene havde blandet sig i skolespørgsmålet, når det drejer sig om børneskolen, som de gjorde det, da det drejede sig om lærlingeuddannelsen. Den sidste bygger på den viden og kunnen, der er opnået i børneskolen.

Det gælder nu om at få det bedst mulige ud af skolelovgivningen, som den er. Vi må regne med, at denne lov skal gælde nogle årtier frem. Vi må nu ud af den skure med kun at tale om struktur og over til at tale om indhold. Forhåbentlig vil det pædagogiske forskningsinstitut kunne lægge en undervisning tilrette, der vil tage hensyn ene og alene til barnets tarv. Undervisningsmetoder og hjælpemidler, bøger og faggrupper er og bør være under stadig revision. Vi må nå hen til, at børnene i skoletiden hører og lærer mere om verden i dag end om verden i går. Jeg sigter hermed til en udtalelse af minister Julius Bomholt. »Hvad er det som børnene gennem den afbrudte skolegang mister i deres uddannelse? I religion kommer man til at mangle vor egen tids kirkehistorie, herunder kendskab til de kirkelige retninger. I historie må man undvære tiden efter 1815, det vil for Danmarks vedkommende sige hele folkestyrets historie fra den frie grundlov til i dag. I geografi: en mere udførlig gennemgang af Danmark med Færøerne og Grønland, Island, Norge, Sverige og Finland. I naturhistorie: kundskab om menneskelegemet og grundtræk af sundhedslæren. I naturlære: bevægelse, legemers fald, kræfters sammensætning, tyngdepunktet, vægtstangen, arbejde, maskiner m. v. I regning: aktier, obligationer og vekslers. På samme måde mangler en harmoniserende afslutning i de øvrige fag, fremmede sprog, aritmetik o. s. v.« (Balance i skolebilledet, side 48).

Bomholt taler her om frafaldet i mellemskolen (de 14-årige), og hvad det kan føre til. Sådan gik det, da forældrene og børnene i 11–12 års alderen skulle tage stilling til videreuddannelse. Efter den nye lov, hvor man først som 14-årig går over i realskolen, skulle der kunne blive mere stabilitet, og derfor bedre arbejdsforhold.

Ditlev Jensen.

I 1948 optog Dansk Kulturfilm en film om J. F. Willumsen. Den store kunstners død fornylig har fået forstander Ib Koch-Olsen, der jo dengang var direktør for Kulturfilmene, til at mindes sine møder med den store kunstner under og efter filmens optagelse.

IB KOCH-OLSEN

Møde med Willumsen

Jeg husker tydeligt, da vi i Dansk Kulturfilm så den første notits om Willumsens ankomst til Danmark i 1948, for anden gang efter krigen. Nu skulle det være! Vi havde hidtil her i landet filmet nogle digtere og skuespillere. Her var den levende oprører mod den gamle kunst i sin alders femogfirsindstyvende år inden for rækkevidde. Vi satte os i forbindelse med mesteren. Og inden mange uger var sagen klar, for så vidt som han gav sit tilsagn.

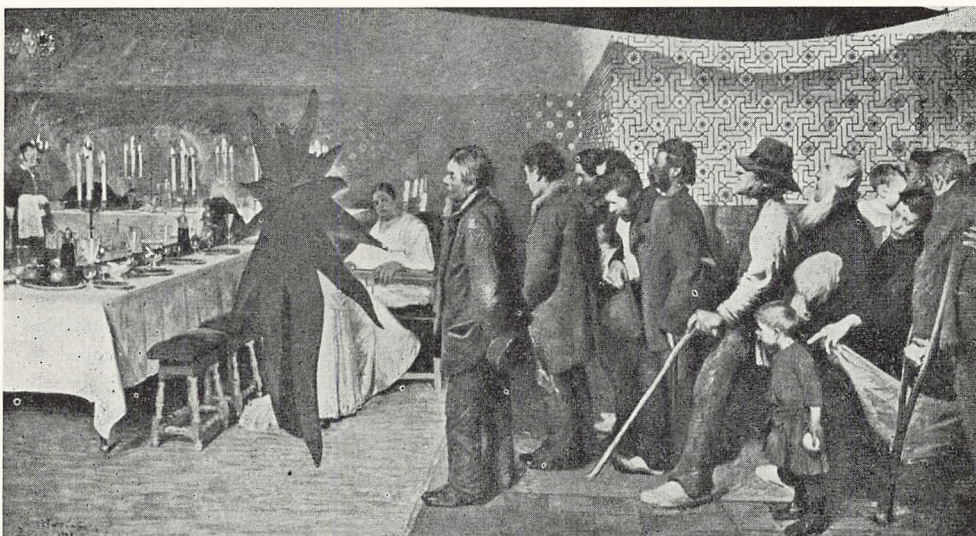
En koghed sommerdag, den 10. august 1948, foregik så filmoptagelserne på Charlottenborg, oppe på første sal i en af de store malersale, som Willumsen havde fået stillet til rådighed under sit sommerophold i Danmark. Som altid ved filmoptagelser var også dette rum forandret til ukendelighed. Vældige propektører var stillet op og store kabelslanger bugtede sig henad gulvet. Midt i den højloftede sal var der et stort staffeli med det berømte billede »Kongesønnens bryllup«, nu i den samme bygning, hvor man i 1888 havde kasseret det, den begivenhed der gjorde Willumsen rasende. Mesteren selv sad på en gammel stol ved siden af et bord med malerkassen stående opslået, i venstre hånd havde han paletten, i højre hånd penselen. Det mærkelige skipperskæg under hagen, overskægget og den lille festlige fip skinnede hvidt sammen med håret i atelierets eftermiddagssol. Og i sin hvide kittel var det som kunstneren selv lyste rummet op sammen med de friske olieglinsende farver på den nymalede kongesøn og hans brud og på det festlige tapet med guldstjerner i gildesalen. Over Willumsens hoved hang mikrofonen på sin svajende stang, »giraffen« som den hedder filmsproget.

Jeg havde hørt, at den gamle kunstner ikke var tilfreds med, at jeg havde foreslået ham *ikke* at komme ind på polemikken, der havde rejst sig vedrørende hans egen samling af gammel kunst. Da jeg nu første gang skulle stå ansigt til ansigt med den gamle mester, var jeg klar over, at vi måtte have misforståelsen – hvis der var nogen – ud af verden. Det var jo helt i Willumsens egen interesse, jeg havde foreslået ham ikke at polemisere i filmen i sagen om den såkaldte gamle samling, fordi det efter min mening i reglen vil virke ganske anderledes på eftertiden end på samtiden, der kender manden og stridens baggrund, og fordi yderligere strid på dette grundlag kunne vanskeliggøre museumsplannens skæbne. De første øjeblikke vi talte sammen, oplevede jeg da, hvordan Willumsen kunne være fuldstændig kold og stivnet, når noget ikke var helt efter hans hoved, et værn for hans følsomhed, en iskulde der dækkede det glødende indre, kunstnerens hastige skiften, hans ubøjelige hårdhed, der kunne støde andre fra ham. Øjnene var glasagtigt klare og gråblå. Men vi kom hurtigt på talefod. Jeg forklarede ham baggrunden for det arbejde, vi nu skulle påbegynde for ham og hans sag, her i denne bygning hvor han jo havde hentet sig et nederlag der sved. »Jeg var lige ved at være vred på Dem,« sagde han.

Jeg forstod, at det måske ikke ville være nogen helt let opgave at løse, hvis vi skulle give os i kast med en større komponeret film om Willumsen. Den foresvævede mig allerede dengang. Men denne dag var opgaven udelukkende at få en så levende filmoptagelse af mesteren i arbejde, mens han fortalte om sit værk og sit liv. Og han forstod også, da han så det vældige opbud af mennesker og teknik, at det ikke bare var et par snapshots, det drejede sig om, men en vanskelig og kompliceret kunstnerisk og teknisk opgave, der skulle løses bedst muligt. Vi arbejdede på denne optagelse sammen med redaktør *Svend Rindholdt* og instruktør *Jørgen Roos*. Vi var

enige om linjen der fulgtes, og nåede gennem samarbejdet frem til en meget interessant personfilm-optagelse, først og fremmest selvfølgelig på grund af Willumsens positive medvirken og medarbejde og hans levende og udstrålende personlighed. Til stede i salen var også kunstnerens trofaste ledsagerske, hans muse gennem mange år, *Madame Michelle Bourret*.

Som altid ved den slags optagelser var der ikke noget manuskript. Et af hovedformålene var og er at få den filmede personlighed til at virke naturlig og ægte, til at være sig selv på trods af det vældige tekniske apparat med snurrende kameraer og blændende projektører rundt omkring, til trods for en vis aftale om linjen og de emner, der skal berøres i samtalen, til trods for de mange mennesker, der skal arbejde med på optagelsen: fotograf, tonemester, assistenter, folk, der flytter lamper og kabler, kamera og giraf, måler lys og tone og meget andet. Og dertil kommer, at man flere gange nødvendigvis må skifte indstilling, d. v. s. flytte kameraet eller skifte linse. I et stort filmatelier kan man arbejde friere med to kørende kameraer, så hele samtalen kan udspilles med bare en enkelt afbrydelse. Ved Willumsen-optagelserne måtte vi afbryde 6–7 gange for at få varieret dels kameraindstillingerne, dels Willumsens placering. Under den sidste indstilling stod han alene ved sit gamle billede fra 1888 og forklarede og fortalte og beskrev, oplagt og ivrig. Indimellem talte vi roligt om løst og fast, eller Willumsen sad og sundede sig. Han tog hele affæren med en hvilende ro og med en selvfølge, skønt det var første gang han var udsat for en sådan filmoptagelse. At navnlig sidste del blev så naturlig hænger sikkert sammen med, at Willumsen her ligefrem blev tvunget dertil, fordi han glemte både scenariet og sig selv for den opgave at fortælle om sit billede. Der var en glød i ham, som oplevede man den unge kunstner påny, da han skabte sit værk to menneskealdre tilbage i tiden. Trods sin alder og upåvirket af sin duk-

»Da »Kongesønnens bryllup« blev kasseret af Charlottenborgudstillingen, var Willumsen aldeles rasende. Senere kaldte en kritiker kongesønnen for en vigtig, pyntet urtekræmmersvend. Willumsen klistrede kongesønnens figur over med en stor stjerne af sort papir.« (Foto: Berl. Forlag.)

nakkethed sprang han næsten foran billedet og staffeliet som en yngling, i den grad fortabt i sin skaben, som den fandt sted engang og som den nu igen var ved at fuldbyrde sig.

Da Willumsen i sin tid havde malet billedet »Kongesønnens bryllup«, indsendte han det til Charlottenborgudstillingen. »Men komiteen for udstillingen fandt det ikke værdigt til at udstilles og – e – det fornærmede mig – og flere andre med mig sluttede sig sammen og svor at – hævne – at hævne den – overlast der var sket,« sagde Willumsen, en replik som sidenhen kom med i den film, der blev vist offentligt. Det gælder også hans replik om modstanden gennem tiden. Han udtalte under filmoptagelsen, at det måske kunne have været sådan, at de kunstnere der i protest mod Charlottenborgudstillingen dannede Den fri Udstilling, nu fik ro til at arbejde. Men sådan blev det ikke. Willumsen selv følte, at han blev forfulgt. Lige til behandlingen af planen om et museum:

»Se det er jo mærkeligt med denne mod-

stand som jeg altid har mødt. Folk i almindelighed tror, at det er noget jeg har været ude efter, jeg har søgt at male således, at jeg vakte en strid. Men det er ikke således. Jeg har aldrig villet strid, og jeg har ønsket forståelse lige straks.« En anden udtalelse fra optagelsen bed sig fast: »Det er ikke rart at blive hudflettet for det man skaber.«

Under optagelsen sad Willumsen skråt for kameraet, der tog ham i nogle pragtfulde nærbilleder, med de tunge øjne og de lidt tøvende replikker, den svagt famlende og alligevel sikre stemmeføring, en antydning af et fnys eller et snøft under omtalen af Charlottenborg, og også det troværdige i udtalelsen om, at han havde ønsket forståelse lige fra begyndelsen. Hvilket levende ansigt, hvilken hoved for høvdinge, hvilken fest over den hele fremtræden, alligevel urokket, roligt, behersket, snart med et stænk af vildskab som en væring der kunne hæve øksen og hugge den i modstanderens hoved, snart følsomt-mild som en af modgang mærket prælat, en

kardinal af høj rang, et hoved som man nu kun synes at møde på malerier af fortidens store. Man forstår, at der bag denne pandebrask er fjeldenes stejthed og de store modsætninger i et land hvor kun de få færdes. Og budskaber fra dette vildsomme og uforståelige land har denne maler bragt os. Grelle, voldsomme, skærende, ja skingrende budskaber fra et liv vi næppe kender eller ænser, men som vi inderst inde alligevel ved eksisterer.

På en måde er det som om dette menneske har noget tidløst over sig, som om han har levet og lever i mange forskellige tidsaldre på een gang. Meget af hvad der er hændt ham, er hændt i den tid han har siddet bag sit lærred. Han har også gennem sit lange liv samlet megen viden om teknik, og om håndværk og om kunst. Selv har han erhvervet sig en stor samling af vidt forskellige kunstneriske frembringelser, som de lærde har stridt om. Man hæftede sig i modstanden mod planen om et Willumsen-museum ved de forfalskninger, der skulle være i samlingen. Willumsen har åbenbart tillagt sin gamle samling en vis betydning. Derfor kædede han dens bevarelse med i sit tilbud om at overlade sine billeder til staten. Selv fortæller Willumsen denne hede augustdag, at den gamle samling ikke har haft nogen indflydelse på hans egen kunst. Den har været en følelsessag for ham. Den har ikke lært ham noget. Nej, han har elsket at omgive sig med alle disse gamle ting, der gav ham en skønhedsoplevelse. Men lært af dem har han ikke, siger han selv. For ham som for så mange andre store kunstnere er det virkeligheden, der er læremesteren. »Det er kun naturen der har lært mig, hvorledes jeg skal male, hvorledes et billede skal se ud.«

Lyset har spillet en afgørende rolle for Willumsen. Han måtte have lys om sig og han måtte have motiver i lys med stærke virkninger. Derfor boede han den meste tid i udlandet, nede ved Middelhavet, i Cannes og Nice, hvor han fandt lyset smukt og klart.

Han kunne ikke lide gråvejret i Danmark, hvor hans malerøje ikke fandt der var farver nok, det var »clair obscur«, halvmørket i malerkunsten hvor lys og skygger glider umærkeligt over i hinanden, brunt i brunt eller gråt i gråt, som Willumsen udtrykker det. I syden er det en anden sag, siger Willumsen i filmen, »...dernelde kan man få alle kontraster frem og se, hvorledes de spiller og gir liv i det billede man maler på.«

Alligevel stod Willumsen i Danmark disse sommeruger i 1948 og malede på sit gamle billede, »Kongesønnens bryllup«, der oprindelig var det sidste af hans ungdomsværker i den ret traditionelle stil. Nok var motiver bibelsk, men det afgørende for Willumsen var at udtrykke tidens sociale misforhold, som han selv havde oplevet ret grelt, da han ved sin pludselige forlovelse var kommet ind i et meget rigt miljø. Hans vordende svigerfader var en meget velhavende brændevinsbrænder, der intet skyede, når det gjaldt at arrangere en overdådig fest. I denne blændende rigdom tænkte Willumsen på sit eget spartanske hjem. Han følte også det fornærende i at skulle ind i en familie, der levede af at lave snaps, der førte til ulykke for så mange fattige. Og på sit billede lod han kongesønnen indbyde de fattigste og elendigste mennesker til sit bryllup. Sølvtagerne og porcellænet var fra svigerfamiljens bord. Proletarerne, de små mennesker, der sky kommer ind fra højre, malede Willumsen ud af sit eget sind. Da billedet blev kasseret af Charlottenborgudstillingen var Willumsen aldeles rasende. Senere kaldte en kritiker kongesønnen for en vigtig, pyntet urtekræmmersvend. Willumsen klistrede kongesønnens figur over med en stor stjerne af sort papir. Han blev selv utilfreds med billedet.

Under filmoptagelserne fortalte Willumsen om sit genoptagne arbejde med »Kongesønnens bryllup«, der nu i 60 år havde stået og »båret sine fejl«. Det viste sig da, hvad maleren selv havde glemt, at han i sin tid havde skrabet hovedfigurerne ud. Nu skar han bil-

»Under optagelsen sad Willumsen skræt for kameraet, der tog ham i nogle pragtfulde nærbilleder – « jvf. billedet på side 22.

ledet i stykker og tog midterpartiet ud. I stedet komponerede han to nye figurer ind, prinsen og den prinsesse han gifter sig med. Ude til venstre satte han et nyt stykke til med tre røde tjenere, hvor der oprindelig kun havde været een. Hermed ville Willumsen bringe mere fest ind i billedet. På væggene i festsalen indsatte han en masse lysende stjerner, idet festblussene giver genskin i tapetets guldstjerner. Kunstneren ville fastholde hele den naturalistiske del af billedet med de fattige i højre side aldeles urørt, som de oprindelig stod. Venstre halvdel, festens sal, skulle derved virke endnu stærkere, mere fiktiv og fantasifuld. Kongesønnen blev ikke længere nogen urtekræmmer-svend. Willumsen lavede ham nu noget stærk og krigerisk af udseende og holdning: »Han er lavet noget martials, fordi han, efter dette måltid er

forbi, så gik han ud og slog de mennesker ihjel, som havde forhindret ham i at få sine indbudte til at komme til hans festlighed.«

Da optagelserne i arbejdsrummet på Charlottenborg var færdige, filmede vi Willumsen og Madame Bourret, mens de gik ud ad Charlottenborgs port, forbi Det kgl. Teater og over mod Lille Kongensgade. Skønt Willumsen denne sommer fyldte 85 år var han frisk og klar, måske med en anelse langsomhed i stemmen. Hans holdning var nok lidt bøjet og hans gang en gammel mands, da han ved Madames arm gik over Kongens Nytorv, men han virkede ingenlunde som en olding.

Da optagelserne forelå, var de Willumsen-sagkyndige noget betænkelige ved dette arbejde, som kunstneren noget håndfast gav sig i kast med. Og man kunne også frygte,

at det ville skade sagen om museet. Det blev dog omtalt samme sommer, enkelte fotografier kom frem. Og selv om bølgerne kunne gå højt blandt de kunstinteresserede, gjorde det dog næppe sagen nogen skade. Det var som hidtil den gamle samling, der blev stridens kerne, selvom *sagens* kerne sikkert mere var kunstpolitisk.

Det stod os ganske klart, at selve filmoptagelsen kun kunne øge interessen for Willumsen og hans kunst. Endvidere tog den tanke fast form at skabe en film efter de principper, som den italienske filminstruktør *Luciano Emmer* havde bragt frem i kunstnerisk fin form, nemlig ved gennem kamerabevægelser og filmtricks at levendegøre døde eller faste billeder, så man ved oplevelsen af filmen er med i et levende øjes bevidste bevægelser og samtidig midt i et kunstskabende »nu« af den ene eller den anden art. Vi var efter at have set optagelserne fra Charlottenborg klar over, at det rige stof vi havde fået på strimlen måtte bringes ud til videre kredse, komponeret med optagelser af hans lange livs frembringelser. Der lå en mulighed for ved filmens hjælp at være med til at skabe et gunstigt klima for modtagelsen af kunstnerens gave og for museumsplanen.

Det stod os også klart, at vi måtte have billeder fra Willumsens hjem i Cannes i Sydfrankrig. Denne gang skulle vi dog blot have nogle stumme optagelser. Og Jørgen Roos drog af sted på en spændende sommerexpedition, hvor hans kamera skulle fastholde *Johannes Jørgensen* i Assisi og Willumsen i Cannes. Optagelsen blev fastlagt til maj 1949, og Jørgen Roos fik taget en del optagelser inde i villaen.

I løbet af foråret 1950 udarbejdede Jørgen Roos drejebogen til biograffilmen. Da det var første gang, man stod overfor at skulle lave en kunstfilm i denne genre i Danmark, var der store vanskeligheder af praktisk natur at overvinde. I foråret 1951 lå filmens billedside færdig og blev godkendt af de sagkyndige. Komponisten *Vagn Holmboe* skrev mu-

sikken, der blev indspillet af *Lavard Friisholm* med Collegium Musicum. Og da Willumsen igen kom til Danmark midt i juni 1951 kunne vi byde ham velkommen med meddelelsen om, at filmen kun manglede sin tekniske slutfase. På en solfyldt højsommerdag, tirsdag d. 17. juli 1951 kunne vi da invitere til forpremière og en lille uformel sammenkomst i Tivoli, hvor Willumsen mødtes med en lille kreds, deriblandt *Edith Frisch*. I januar 1950 var *Hartvig Frisch* død. Det havde gjort et stærkt indtryk på Willumsen. Han glædede sig over at hilse på Edith Frisch. Han havde følt, at Hartvig Frisch og han forstod hinanden. Frisch var som undervisningsminister gået varmt ind for Willumsenmuseet. Havde besøgt kunstneren i Cannes. Og Willumsen følte, at de satte pris på hinanden. Willumsen udtrykte det selv sådan, at Hartvig Frisch var den første indflydelsesrige ven, han havde haft i 80 år, – og så skulle han næsten strax miste ham. Også *Erick Struckmann*, den utrættelige forkæmper, var til stede. Jeg glemmer ikke de to aldrende, men kraftige personligheder, siddende på terrassen, hver med sin store hat i nakken som værn mod solen, løftende herlig rødvin og hilsende på hinanden og på de mennesker, der havde ført filmen igennem. »Må det være mig tilladt som lalende jubelolding at hilse vor store mester,« begyndte Struckmann – og så holdt han en inspireret og munter tale til den gamle høvding.

Lidt senere drog vi af sted til Gutenberghus. I filmsalen helt oppe på taget skulle vi køre Willumsen-filmen for Willumsen og Madame Bourret. Jeg skal ikke nægte, at vi egentlig alle var lidt beklemte, vi der havde ansvaret for filmen. For hvordan ville mesteren reagere? Vel havde de sagkyndige sagt god for den, og også kunstnerens advokat. Men hvordan ville manden selv, mennesket selv, tage filmen?

Da vi var kommet helt op på tagetagen og Willumsen trådte ud på terrassen, lå København med sine tårne, tindrende af sommer,

med varmedis over tagene og med en let kølig brise mod os. Vi så ud over Kongens Have og ned i Vognmagergade højt oppe fra. Willumsen var helt tavs. Han kikkede længe ned på gadens liv, på husene dernede. Så sagde han stille: »Dernede løb jeg og legede som lille dreng. Jeg har aldrig set gaden på den måde.« Hans blik var helt blidt. Han så glad og lykkelig ud, og støttet ved sin stok gik han sammen med os andre ind i den lille hyggelige biograf, hvor der kan være 50 mennesker. Vi var vel en snes stykker. Willumsen-komiteen var indbudt og alle der havde haft med filmens tilblivelse at gøre. Det blev mørkt i salen, langsomt og dæmpet. Den sagte spindende lyd af forevisningsmaskinen der starter bagude i operatørrummet. Først køres et par andre film. Derefter en kort pause i mørket. Vagn Holmboes musik lyder. Så toner Willumsens selvportræt frem, med det tomme lærred, der nu ved trick drejer ind mod tilskuerne, mens en usynlig hånd skriver signaturen: *J. F. Willumsen*. Filmen ruller.

Mennesket lever for os deroppe, han bevæger sig, taler, hans livsværker dukker frem, snart i glimt, snart i detaljer, snart i helhed, og det store relief står for sig, blot med Holmboes musik, inspireret af kunstværket, selv et kunstværk om livets modstridende kræfter. »Jeg er ikke bitter ...«, siger mennesket deroppe. Han bliver også hyldet, faklerne ved 60-årsdagen, staten bestiller relieffet. Og til slut Willumsen for sidste gang, som vi tog ham da han i sommeren 1948 skulle rejse med bus til Frankrig. Han stillede sig smilende op på trappen til Den fri Udstillings bygning, som han selv havde tegnet. Han smiler og vinker ... Filmen toner ud ... Musikken er forbi ... det er mørke ... og så bliver det langsomt lyst ... da vender Willumsen sig om mod os:

– Tak, skal De have ... Tak ... Tak ...

Hans øjne var fulde af tårer.

Ib Koch-Olsen.

I vinteren 1932-33, altså just for 25 år siden, var forsvarsminister Poul Hansen elev på Esbjerg Arbejderhøjskole. Redaktionen har taget anledning af »jubilæet« til at bede Poul Hansen om et vurderende tilbageblik på højskoleopholdet.

POUL HANSEN

Usentimentale minder

Vinteren 1932-33 var den hårdeste arbejdsløshedsvinter, vi har haft her i landet. Det var muligt for vist alle arbejdsløshedsforsikrede unge at få betalt højskoleophold af arbejdsløshedsfonden. Under højskoleophold tærede man ikke på den normale understøttelse. Er det underligt, at mange benyttede sig af chancen?

Det kan ikke gøres op, hvor mange af vinterholdet på Esbjerg Arbejderhøjskole 1932-33 der under alle omstændigheder var taget på højskole. Det var nok ikke så få, men alligevel må det nok i sandhedens interesse erkendes, at der også var mange, som i første række tænkte som så, at så gik den vinter. Selv de, der havde dette motiv for opholdet, fik utvivlsomt alle udbytte deraf. Man skulle – det er i hvert fald min erindring – være en ualmindelig sløv padde for ikke at blive grebet af undervisningen og af den særlige atmosfære.

Men arbejdsløsheden var altså baggrunden, og det er næppe for meget sagt, at den spillede en rolle for os alle. Vi var simpelthen alle eller så godt som alle i egentligste forstand ubemidlede unge mænd. Opholdet fik vi betalt; derudover havde nogle vel en ganske beskedent slant sparepenge, og ellers måtte vi komme igennem med, hvad der kunne ydes i tilskud hjemmefra – det var i reglen småt – eller hvad der kunne opnås i lommepengebevillinger o.l. fra kommunekontorerne, det var også småt. Det var en meget stor ting, da rigsdagen bevilgede en ekstra vinterhjælp. Husker jeg ret, var det et så storslået beløb som et hundrede kroner.

Alt dette betød på den ene side, at vi måtte være yderst spartanske i vore krav til livets behageligheder og i hovedsagen søge de gratis glæder og de gratis vær-

En tysktime på Esbjergs vinterhold 1932-33. Det er Poul Hansen forrest til venstre med hånden under kinden. På klassens sidste række ses (med briller) Hugo Heffler, nu vicedirektør i Arbejdernes Oplysningsforbund i Sverige. Lige bag Poul Hansen sidder Fr. Knudsen, nu formand for Landsforeningen af Vanføre.

dier, nemlig først og fremmest selve højskolelivet. På den anden side var der, når vi indstillede os på disse vilkår, sørget for os i de 5-6 måneder, og vi kunne sådan set leve mere fri for materielle bekymringer end mange af vore kammerater. Vinteren blev på denne måde en parentes i vor materielle tilværelse. Vi kunne hellige os, hvad vi kunne få ud af selve højskoleopholdet, og hvad vi ellers interesserede os for af det, der kostede ingenting i klingende mønt.

Dette betød dog ikke, at vi krøb ind i os selv og skolen som højskolebumser og trak skodderne for til verden udenfor. Dertil var netop *den* vinter for bevæget. Den økonomiske krise var på sit højdepunkt her og i andre lande. Den af fødte stor politisk aktivitet og uro. Det sydede og gærede mange steder, og de fleste af os levede med i dette.

Vi kom til skolen midt i en folketingsvalgkamp, og i hvert fald de af os, som var aktive D.S.U.ere – vel 30-40 mand – tog del deri på forskellig måde. Jeg har en erindring om, at vi fik opfordring til at møde mandstærkt op ved et vælgermøde i Jerne, hvor man frygtede uro. Det viste sig også, at det gråt uni-formerede kommunistiske »arbejderværn« troppede op, og vi andre blev da

anbragt som en art »sikkerhedskæde« tværs gennem salen, rede til at tage fat, om det skulle blive nødvendigt. Det var faktisk beroligende, at der blandt os var nogle kraftige klepperter – et par af dem blev senere politifolk – alene deres tilstedeværelse måtte afholde ophidsede gemytter fra at gå til korporligheder! Og der var – eller *blev* – ophidsede gemytter. Det var i denne valgkamp, en D.S.U.er i København afgik ved døden efter en batalje med kommunisterne. Formodentlig var denne tragiske begivenhed årsagen til, at *Jul. Bombolt* for fuldt register slyngede et »arbejdermorder« mod kommunisternes iøvrigt skikkelig udseende kandidat *Rosendahl*. Naturligvis sydede salen, og det kan jo være, at der var sket et og andet, hvis »sikkerhedskæden« ikke havde været der.

Jeg erindrer et andet møde i selve Esbjerg, hvor daværende indenrigsminister *Bertel Dahlgaard* tog en tårn med nuværende fiskeriminister *Oluf Pedersen*, som bl. a. opholdt sig en del ved – fysiokraterne! Vi fandt det unægtelig noget ude af kontakt med den foreliggende situation.

Iøvrigt står det sådan for mig, at det ikke mindst vinteren igennem var den smertelige udvikling i Tyskland, Weimarrepublikkens døds kamp, som optog os stærkt. Medens jeg ikke husker noget om, at den store hjemlige begivenhed, Kanslergade-forliget, gjorde indtryk på os, husker jeg til gengæld, at vi samlet om højtalerne fulgte visse begivenheder omkring den nazistiske magtovertagelse i Tyskland. For mange af os var det et hårdt og bittert slag. Naturligvis havde vi ingen forudsætninger for at forudse hele den udvikling, som derved sattes i gang, kulminerende i den anden verdenskrig. Men vi sad der, tavse og forstenet alvorlige og med en fornemmelse af bitter magtesløshed, og vi anede vel flere skæbnesvangre begivenheder forude.

Lad disse erindringer og få bemærkninger stå som baggrund for højskoleopholder dengang. Måske gjorde disse forhold os særligt modtagelige og bevirkede, at det halve år gjorde stærkere indtryk på os, end det ellers ville have gjort.

Allerede ved afslutningen af vinterkurset dengang havde jeg lejlighed til at sige lidt om hovedindtrykket, og det blev senere optaget i »Arbejderhøjskolen«. Kort refereret havde jeg den opfattelse – og der er ingen grund til i dag at ændre derved –, at jeg mere havde en fornemmelse af, at der var uendelig meget, jeg *ikke* vidste, da højskoleopholder sluttede, end at jeg havde fornemmelse af, at min viden var blevet udvidet. Årsagen hertil var, at der var åbnet for langt videre horisonter, end jeg hidtil havde haft øje for.

Denne erfaring er kommet igen og igen, selv om den næppe nogensinde har været så intens som under det halve år på Esbjerg Arbejderhøjskole. Alting ligger langt klarere og med lys og skygger tydeligere fordelt for den 17–18-årige

end for den, der har flere år på bagen. Jo mere man stifter bekendtskab med tilværelsens mangfoldighed, des sværere bliver det at tage de absolutte standpunkter og at erklære, at nu er man kommet tilbunds i tingene. En sag kan altid ses fra mere end to sider, og den kan næsten altid ses fra een side til!

Det paradoksale ved tiden på højskolen var i og for sig, at vi selvsikre unge mennesker, der havde nøglen til det retfærdige samfund i lommen, blev slået ud af vor selvsikkerhed af andre unge mennesker, der forekom lige så overbeviste om at have fundet de sidste sandheder. Herved tænker jeg ikke på skolens daværende forstander, *Poul Hansen* – han stod for os lidt køligt ophøjet – eller på *Michael Andersen*, den af os alle elskede. Men jeg tænker på lærerne *Arne Sørensen*, *Hagmund Hansen* og *Willy Hellner* – alle senere mere eller mindre politisk aktive i den nu næsten helt henslumrede Dansk Samling. At de skulle blive politisk aktive på *den* måde, kunne vi dengang ikke få mindste anelse om (og det synes da også at have været en fejltagelse!). Men de var skarpe i deres standpunkttagen; der var ikke megen tvivl i deres fremstillinger om, hvad der var skidt og kanel, og det var egentlig ikke tolerance, de prædikede, skønt det i nogen måde blev resultatet, netop fordi de satte hårde tommelfingre i mange af vore ungdommelige, traditionelle meninger.

Bl. a. erindrer jeg – endnu med nogen rystelse i sindet – den ilde medfart, Arne Sørensen engang gav en række såkaldte »arbejder«-digte og -sange. Med »Jens Vejmand« – tror jeg, det var – på den ene side og – jeg skal ikke sige hvilke digte på den anden side, viste han os, hvad der var ægte, og hvad der var kling-klang. Det kunne jo føres videre til andre end digte og digtere og aflejrede en måske alt for stærk frygt for de store ord (ikke altid de skarpe og ætsende, men de klingende ord). Det tog faktisk nogen tid at blive gode venner igen med visse sange i »Arbejdersangbogen«.

Det ville sikkert gennem arkivstudier være muligt at få frem både det stof, vi i undervisningen blev stillet overfor, og det liv, vi iøvrigt levede på skolen. Et eller andet sted må findes den vinters eksemplarer af elevavisen »Argus«, og i en fjern og støvet pakke har jeg selv liggende optegnelser og stilebøger m. v. fra den tid. Men til sådant arkivarbejde er der ikke tid, og jeg må derfor fortsat holde mig til hukommelsen – med de fejl og den ensidighed, som derved bliver uundgåelig. Vi kom jo ikke alle i lige nær kontakt med alle lærere, og vi gik ikke de samme emner igennem, bortset fra foredragene, der iøvrigt endnu dengang opfyldte en større plads på timeplanen, end det senere er blevet almindeligt.

Foruden gennem foredrag modtog vi belæring og impulser i almindelig klasseundervisning – dansk, regning, sprog – og i studiekredse, der havde en nok så forskellig form. Form og indhold her afspejlede i høj grad de kæpheste, som lærerne

Eleverne opførte den vinter »Soldat Svejk«. Her er tre af de medvirkende under en af prøverne – med Poul Hansen i midten på trappestenen.

red. Vi fik udbytte af alle timerne, tror jeg, men naturligvis mere eller mindre, og det kunne ikke være anderledes, end at den enkelte elev lod sig påvirke mere af een eller nogle lærere end af andre. Selv hørte jeg til den gruppe, som fandt Arne Sørensens undervisning mest inciterende. Deri ligger ingen som helst underkendelse af de andre. Der har tværtimod senere været grund til at erkende, at Arne Sørensens-kulten blev drevet for vidt, og at en større kritisk sans kunne have været nyttig. En kendsgerning er det under alle omstændigheder, at han påvirkede os, der stod sympatisk overfor ham, meget stærkt. Både han og i nogen måde Hagemund Hansen og Willy Hellner gav os åndelige luftture, som rystede sindene og satte diskussionerne – til tider hede diskussioner i gang.

Husker jeg ret, omfattede foredragsrækkerne bl. a. erhvervsgeografi ved Mich. Andersen, Kooperation ved Poul Hansen, biologi ved Hellner, litteratur ved Bomholt og Hagemund Hansen og derudover nogle historiske forelæsninger, idet Hagemund Hansen gennemgik arbejderbevægelsens historie – med tykke bøger liggende foran sig – og Arne Sørensens fortalte om Europas kulturhistorie, travende frem og tilbage foran tavlen, som iøvrigt blev flitrigt benyttet af alle lærere. Hvor meget der sad fast af alle de foredrag, er nok et spørgsmål, men om man ellers lyttede, gav de visse fornemmelser og forestillinger om tingenes sammenhæng.

Det er klart, at studiekredsene forudsatte mere arbejde og for så vidt var mere givende. Men både dengang og senere fik jeg den opfattelse, at man skal være forsigtig med at gøre studiekredse til alfa og omega i undervisningen. De kræver forbandet meget såvel af lærere som af elever, hvis de skal lykkes. Kun et par af de studiekredse, jeg deltog i, forekom mig helt vellykkede. Om jeg må være kæattersk nok til at gøre opmærksom derpå, var det kredse, der *ikke* arbejdede med særlige grundbøger, men var lagt frit tilrette omkring et emne og et materiale.

Den ene, som virkede i april måned – den sjette måned, der var et supplement til det normale 5 måneders kursus – havde simpelthen som opgave at kortlægge alle forhold vedrørende fiskeriet i Esbjerg. Poul Hansen var dens leder og viste sig som en god tilrettelægger af et stykke praktisk studiearbejde. Vi blev inddelt i smågrupper, der fik hver sin del af hovedemnet at kulegrave, dels ved studier »i marken«, dels ved læsning af forskellig litteratur. Der var intet revolutionerende heri, og vi kunne vel alle leve lige lykkeligt, om vi kendte til Esbjerg-fiskeriet eller ej. Men det gav os en metode til at samle solid, saglig viden, og jeg tror, dette arbejde styrkede respekten for kendsgerninger og evnen til at erkende dem.

Den anden studiekreds havde en helt anden karakter. Gad vist, om den ikke kaldtes *formlære* eller noget sådant. Arne Sørensen var dens leder, og den må ses på baggrund af, at han netop i den tid var vældig optaget af funktionalismen. Arne Sørensen er jo – eller var – af den type mennesker, at hvad de selv i øjeblikket er optaget af, det *er* faktisk det vigtigste i tilværelsen. Tilmed havde han en forbløffende evne til at køre de modtagelige af os ind på samme spor. Der kan måske sættes spørgsmålstegn ved, hvor mange originale tanker, Arne Sørensen har tænkt, men det er hævet over enhver tvivl, at han har sans for, hvad der er »fremme i tiden«, og at han kan opsuge et stof og give det fra sig på en overordentlig levende og inciterende måde. Og han kunne altså få os til at arbejde med, og vi morede os dejligt.

En dag slæbte han telefoner og skeer og en bunke andre brugsgenstande ind i klassen, og så startede en hed diskussion om disse genstandes form i forhold til brugen af dem. Det praktiske var også det kønne; det var tesen. En anden dag så vi på malerier, en tredje blev vi sat til at lave plakater. Vi tegnede også hver for sig vor ønskebungalow og diskuterede møbler o. s. v.

På samme måde kunne man give sig til i erindringen at genopleve dansk-timerne med diskussioner også her og stilemner, der dels afspejlede ens egne interesser, dels var foreslået af læreren. F. eks. var vi nogle stykker, som fik til opgave efter læsning af nogle bøger at skildre amerikansk samfundsliv og samfundsmoral.

Alt i alt var det ikke så få emner og problemer, vi på den ene eller den anden måde fik kastet i hovedet og prøvede kræfter på. Det kunne derfor kun blive smagsprøver og appetitvækkere, og vi blev, som allerede nævnt, efterladt med den fornemmelse, at der var en uendelighed tilbage, som vi senere måtte se at få gjort noget ved.

I et sådant hastigt og spredt tilbageblik kan selve samværet de ca. 100 »bumser« imellem ikke lades uomtalt, for selvfølgelig var også det en oplevelse og betød en berigelse. Vi var unge arbejdere, de fleste omkring tyve år, nogle få lidt ældre, og de fleste af os var fra byerne, men dog også nogle landarbejdere. Trods denne afgrænsning til en enkelt befolkningsgruppe var der store individuelle forskelligheder, og mindst af alt kunne man sige, at vi var som snydt ud af næsen på hinanden, selv om der både fra lærere og andre var lidt drilleri i den retning overfor D.S.U.-gruppen. Vi lærte en del om mennesker ved at leve med hinanden en vinter igennem.

Lad os lade være med at overdrive et højskoleopholds betydning. Der er andre måder at blive sat i gang på, og der er mange andre fuldt så berigende og fuldt så morsomme former for menneskeligt samliv. Og navnlig findes der mere effektive veje til kundskabstilegnelse. Jeg har også modvilje mod den overdrevne dyrkning af minder. Man kan blandt visse fhv. højskoleelever møde den samme atmosfære, som jeg på det sidste har haft lejlighed til at mærke i soldaterforeninger – undskyld sammenligningen! Det er noget i retning af, at *dengang* var der ikke alene piger til, men da var også tilværelsens højdepunkt, og alt senere er syndefald og nedgang. Er *den* fornemmelse blevet resultatet, og stikker man på *den* måde fast i minderne, er det jo ikke så godt, for højskoleopholdet skulle ikke være en isoleret fase i tilværelsen, men et led i udviklingen, hvor accelerationen var lidt stærkere end ellers. Vi kan vel også erkende, at en del af det, som nu står i mindets forklarede glans, er blevet lovlige renset for de skygger, som faktisk fandtes, da begivenhederne foregik. Videre må vi have lov til at erkende, at noget af det, vi var mest optagne af, viste sig mindre betydningsfuldt, og at vi havde gjort klogere i at interessere os mere for andre ting.

Men disse forbehold ændrer ikke følelsen af taknemmelighed overfor Esbjerg Arbejderhøjskole og de mennesker, som gav den indhold. De ændrer ikke den opfattelse, at det var seks lykkelige, morsomme og lærerige måneder, som man nødtigt ville have undværet. Vi bliver fattigere her i landet, hvis der ikke stadig findes en *levende* folkehøjskole og unge, som har råd til at lade sig berige deraf.

Poul Hansen.

Bob Dickerman, en af Roskilde Højskoles amerikanske elever i vinter, fortæller her om amerikanske skoleforhold, som han selv kender dem fra sin skolegang hjemme. Bob har selv skrevet artiklen på dansk.

ROBERT DICKERMAN

Min skoletid i Amerika

Jeg skulle her skrive om »Min skoletid« – men når jeg skriver om min skoletid, skriver jeg virkelig om mit liv. Naturligvis er min skoletid og mit liv ikke det samme, men den største del af de sidste 16 år har været brugt til en eller en anden form for uddannelse.

Jeg siger »en eller en anden«, fordi min egen uddannelse ikke har været typisk. Ja, naturligvis kan enhver sige, at hans egen uddannelse har været utypisk. Hvis vi siger – som vi må – at skoletiden kun er en lille del af ens uddannelse, så er hvert menneskes uddannelse forskellig, fordi hvert menneskes oplevelse er forskellig.

Men min egen uddannelse er måske mere alsidig og mangfoldig end de flestes, fordi forskellighederne netop lå i institutionerne og ikke bare i hverdagsvirksomhed uden for skolen. Jeg kan sige det på den måde, at hver elev her på højskolen har fået sin særlige opdragelse, fordi hver har oplevet forskellige familietraditioner, jobs, virksomheder o.s.v. Men alligevel har hver elev fået sin formelle undervisning det samme sted: nemlig i den danske folkeskole. Institutionerne, hvor jeg fik min uddannelse, var derimod tre forskellige amerikanske statsskoler, et privat universitet i Amerika, og i denne vinter har jeg altså været på en arbejderhøjskole i Danmark.

Hvis miljøet er af stor vigtighed i ens udvikling, og hvis tiden i skolen udgør en stor del af ens miljø, så er det her nødvendigt,

at jeg forklarer, hvilke forskellige skoler og hvilke forskellige undervisningsteorier jeg har været udsat for i de sidste 16 år.

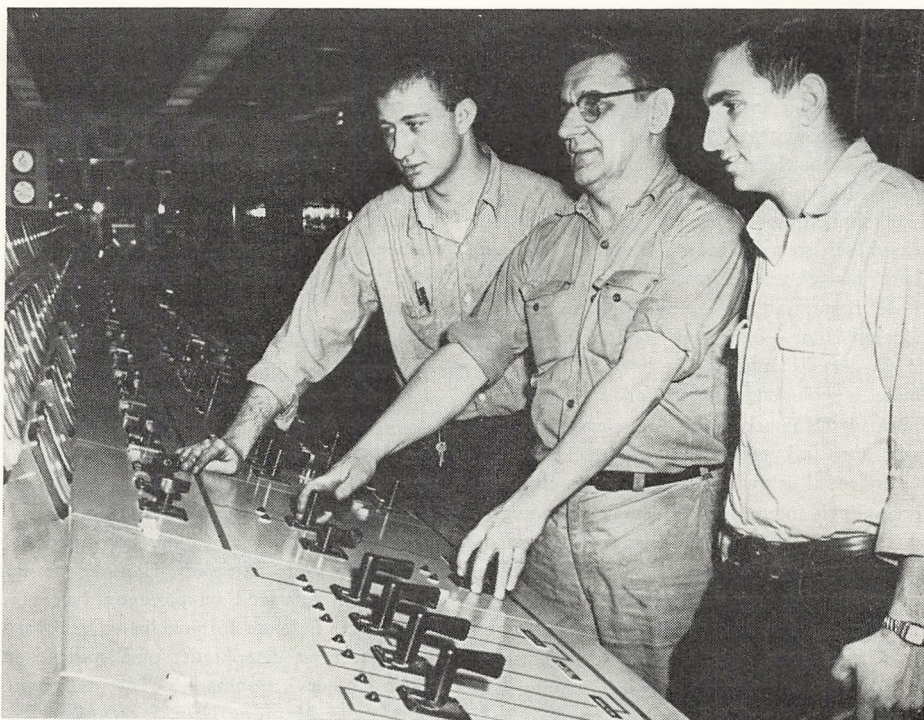
Man begynder skolen i De forenede Stater, når man er seks år gammel. De første seks år af ens skoleopdragelse foregår i en »Elementary School«. En »Elementary School« er muligvis den eneste amerikanske skoleform, som man næsten kan sige svarer til en dansk skole. I en dansk folkeskole går alle børn i fem år. Den første deling af eleverne sker efter fem år i denne skole. I en folkeskole eller en »Elementary School« lærer alle landets børn hvad man kan kalde »undervisningens fundament«, d.v.s. elementær regning, læsning, musik, historie og kultur. Jeg gik i en »Elementary School« i Oberlin, Ohio. Hvert år går man i en forskellig klasse. De seks forskellige klasser har til huse i samme bygning, men hver klasse møder i sit særlige klasseværelse, og hver klasse har sin lærerinde. Det vil måske være interessant for en dansker at vide, at en af mine lærerinder var neger, og at måske 30 procent af mine skolekammerater var negre. Jeg var heldig og gik igennem på kun fem år. Men jeg husker kun lidt af min »Elementary School«-tid. Den var let nok og typisk nok, og hver dag var (som altid for børn) et liv i leg optaget af bøger, venner, kampe med midlertidige uvenner, de første veninder, og det almindelige skolebarns problemer og fornøjelser.

En dag blev jeg færdig med »Elementary School«, og om efteråret gik jeg en halv kilometer til byens »Junior High School«. Det er nu nødvendigt at forklare lidt om det amerikanske skolesystem. Det er jo helt forskelligt fra de europæiske systemer. Hvordan kan jeg mon forklare det? Jo, måske den største forskel simpelthen er den at vi slet ikke har eksaminer, som de findes i Danmark. Et dansk barn kan gå ud af skolen, når det er 14 år. I de fleste stater i Amerika er minimumsalderen 16 år – og i nogle stater endog 18 år. Altså går alle amerikanske børn mindst to år mere i skole end størstedelen af de danske børn. I Danmark findes en slags eksamen, som man må tage, når man er 11–12 år. Grunden til at vi ikke har sådan en eksamen er muligvis interessant. Selvom jeg har nogen tvivl om, at dette er det bedst mulige system, mener jeg dog det har værdi. Jeg vil fortælle noget om vort systems baggrund, fordi det er umuligt at forstå amerikansk undervisning, hvis ikke man forstår den »demokratiske teori«, som amerikansk opdragelse hviler på. Denne teori går ud på at vi i Amerika siger, at demokrati må have een ting frem for noget andet. Denne ene ting er at alle samfundets medlemmer kender hinanden – d.v.s. at et demokrati slet ikke kan eksistere, hvis ikke hver borger har kendskab til og sympati for hinandens synspunkter, oplevelser, problemer og tanker. Det er denne tankegang, der har haft så stor indflydelse på amerikansk undervisning. Hvis kendskab til hinanden er så vigtigt for demokratiet, sagde vores pædago­ger for 100 år siden, så er det slet ikke godt at have et klassesystem i skolerne – ligegyldigt hvilken slags klassesystem det er. Skolerne er det eneste sted i samfundet hvor det er muligt at få alle borgere samlet i nogle år. Selv de mindste adskillelser kunne måske kvæle demokratiet i dets udspring. Altså lavede man et skolesystem, hvor ingen adskillelser skete efter religiøse eller økonomiske linjer. Og der var heller ingen adskillelser efter »intelligens«. Den danske skoles eksa-

mensplan adskiller tidligt »åndens arbejdere« fra »håndens arbejdere«. I Amerika kunne vi ikke have et sådant system: for hvis det er et princip, et krav, at katolikker kender protestanter, og at millionærerne kender de fattige, og at negrene kender de hvide, og at mænd kender kvinder, så er det lige så vigtigt at »intellektuelle« kender »folket«. En eksamen ville adskille de intellektuelle fra folket, og derfor foregår den amerikanske undervisning uden eksaminer.

Som jeg sagde før, er jeg personlig lidt i tvivl om, hvorvidt man kan lægge en sådan vægt på skolens rolle i demokratiet, og om systemet virkelig er det bedste for samfundet. Men demokratiet og dets betydning har i hvert fald spillet en stor rolle i udviklingen af amerikanernes opdragelse. Denne betydning, som jeg lige har forklaret, ses bedst af *Horace Manns* forfatterskab. Han var en stor amerikansk statsmand og pædagog i det 19. århundrede. I denne forbindelse er det interessant at se, at demokratiet også spillede en stor rolle her i Danmark på det tidspunkt. Både Horace Mann og *N. F. S. Grundtvig* betragtede de gamle »latinskoler« som en trusel imod demokratiet. Men forskellen mellem disse to folkeopdragere er, at Grundtvig ville opbygge helt nye skoler, højskoler, til at undervise »folket« i, mens Horace Mann ville forandre hele skolesystemet.

Det må lige siges at Horace Manns ideer havde en stor indflydelse på de amerikanske skoler, og nu hvor I kender noget til den amerikanske skoles udvikling, kan I bedre forstå min egen uddannelse. Efter min »Elementary School«-undervisning gik jeg – og alle andre elever – i »Junior High School«. Denne skole er for børn fra omkring 11 til 15 års alderen. Den er en treårig skole, og det er der man studerer de syvende, ottende og niende »grader« af ens skoletid. Forskellen fra »Elementary School« er 1) at man nu studerer hvert fag hos skiftende lærere (d.v.s. at lærerne altså her kan være mere specialiserede), 2) eleverne har en del (dog ikke

Den amerikanske »work and study«-metode i praksis: To ingeniørstuderende på universitetet i Cincinnati »studerer« på et moderne stålværk under værksførerens ledelse.

mange) lektier at læse selv, 3) eleverne har mere frihed og altså mere ansvar, og 4) eleverne kan vælge flere og mere alsidige fag.

Imidlertid flyttede min familie, og jeg kom i »Junior High School« i Bloomington, Indiana. Her studerede jeg mange forskellige fag. Nogle af dem var for eksempel matematik, amerikansk historie, verdenshistorie, geografi, engelsk, latin, samfundslære og geometri; desuden var det et fag for mig at spille i orkester.

Det kan måske være interessant for en dansker at vide, at jeg havde gået i skole elleve år før jeg fik nogen lektier for, som skulle læses hjemme. Da jeg var 16 år, begyndte jeg at læse lektier hjemme – men det var ikke ret meget, vi havde for. Og mange af mine kammerater havde aldrig lektier at læse hjemme. Hvorfor? Ja, der er nok tre vigtige grunde.

Een er simpelthen den at når en skole bliver så »demokratisk«, så går skolearbejdet lige så hurtigt, som de mest langsomme elever kan gøre det – og altså er der slet ingen udfordring til dem, der kan studere hurtigere. En anden grund er at mange amerikanske skoler i deres skoletimeplaner har et par timer, hvori eleverne kan læse på skolen. Den tredje grund er et mærkeligt fænomen, som hedder »extracurricular activities«, d.v.s. fritidsbeskæftigelse.

Siden den anden verdenskrig har dog nogle amerikanske skoler overdrevet den slags »aktiviteter«. De fleste sådanne beskæftigelser foregår på »High School«-trinnet. »High school« – som ikke må forveksles med højskole på dansk – består af de tiende, elvte og tolvte klasser i de almindelige amerikanske elevers undervisning. Jeg begyndte, da jeg var 14 år gammel. I løbet af »High School«-

Redaktions- og medarbejderstaben ved et amerikansk skoleblad, »Tech Life«, i arbejde.

tiden er der nogle elever som, når de bliver 16 år, holder op med at gå i skole. Men de fleste amerikanske unge går i skole hele 12 år og kommer ud fra »High School«, når de er 17–18 år.

Fra et dansk synspunkt kan min »High School«-uddannelse muligvis synes noget mærkelig, og man vil trække på smilebåndet ad den. Af alvorlige kurser havde jeg geometri, fransk, samfundslære, mere matematik, journalistik, engelsk litteratur, almindelig engelsk, orkesterspil, jazzband, dramatik, gymnastik, statsstyre, mere amerikansk historie, maskinskrivning, sløjd og en del andet, som jeg ikke kan huske.

Jeg deltog i disse fag seks timer om dagen fem dage om ugen. Men jeg var nok på skolen ti timer om dagen. Hvordan kan det være? Svaret er: fritidsbeskæftigelserne! Den moderne amerikanske opdragelsesteori lægger

megen vægt på »experience«, altså oplevelse og personlig erfaring. Der er mange virksomheder hvor eleverne kan lære gennem personlige oplevelser i stedet for gennem mere kedelige bøger. Der findes altså mange klubber for den slags beskæftigelse i den almindelige amerikanske skole. I min egen »High School«-tid var jeg i så mange forskellige fritidsgrupper og virksomheder (selvom de var frivillige allesammen), at jeg næsten ikke kan huske det hele. Der var løb tre timer efter skoletid hver dag, forår og efterår. Der var en del amatør-skuespil. Der var en cycleklub. Der var skolebladet. Der var festerne. Der var sportskampe. Der var dans. Der var formøder af en eller en anden slags. Meningen med alle disse virksomheder var, at de skulle være en vigtig del af vores opdragelse. I virkeligheden skete det, at de blev næsten helheden af vores uddannelse, og lektier og skolearbejde blev

noget vi kun udførte, når vi fik lejlighed til det.

Jeg sagde før, at jeg havde nogen tvivl om, hvorvidt den traditionelle amerikanske fremhævelse af demokratiets betydning i opdragelsen er den bedst mulige for samfundet. Læreren kan nu selv se hvorfor. Når man ikke vil have, der skal være adskillelse i skolerne, er dette vel nok en grund til, at så mange amerikanske unge tilbringer megen tid i skolen. Skolens rolle bliver ikke kun at undervise forstanden, men også at undervise personligheden. Dette kan godt resultere i alt for meget »social« virksomhed og alt for få tanker.

Men jeg kommer bort fra emnet. Det er nu maj 1954, og jeg bliver færdig med »High School«. Den største procent af amerikanske unge går aldrig i skole igen efter at de er dimitteret fra »High School«. Men jeg var heldig og kunne gå videre til universitetet.

At vælge et universitet her i Danmark er ikke noget problem for en dansker. Der er jo kun to universiteter. Men i Amerika, hvor der findes tusinder forskellige universiteter, er valget af den største vigtighed. Hvert eneste universitet er forskelligt fra alle andre. Nogle er private. Andre er staternes. Nogle har udmærkede lærere, andre har fine biblioteker. Et kan have 100 studenter, et andet kan godt have 25.000 studerende. Jeg valgte et, som har en ganske særlig karakter blandt universiteterne i Amerika. Det er *Antioch College*, et lille universitet i Ohio, som har 1100 studenter.

Antioch College er »verdensberømt i Amerika« for sit program for »work and study«. Antioch kan måske ses som en kombination af et almindeligt universitet og en dansk folkehøjskole. Studenterne på et universitet har almindeligvis læst meget, men intet oplevet. Derimod sker det, at eleverne på en folkehøjskole oplever fantastisk meget, men altså kun har lidt akademisk kundskab. Jeg mener at Antioch har fundet en fin mellemvej mellem boglig viden og levende kundskab. Der arbejder vi seks måneder hvert år med jobs af for-

skellig art, og vi studerer fem måneder. Læsningen er meget akademisk, mens arbejdet samtidig er ligeså praktisk. På et almindeligt universitet kan en forretningsmand for eksempel studere forretningskundskab i fire år, men han når aldrig at arbejde i en forretning. Man kan studere virkeligheden igennem litteratur, bøger, men aldrig prøve at forstå den igennem livet. På Antioch derimod supplerer bog-kundskab og praktisk kundskab hinanden. I mit eget tilfælde læste jeg historie for at blive journalist eller pædagog. Jeg har arbejdet som journalist, landmålerassistent, maskinskriver, landmand og som tjener.

Naturligvis er jeg »partisan«, undtagelsen, men jeg synes at der ligger en opdragelsesteori bag, som godt kunne bruges i Danmark. Der tales meget her i landet om »akademikere« på universiteterne. Der tales om, at akademikerne er »for langt væk fra folket«. Efter nogle samtaler med studenter i København er jeg ikke uenig i denne opfattelse. Her behøves mere kontakt imellem akademikere og folk. Måske har studenterne brug for at komme ud på arbejdspladserne, for at bo og arbejde med de såkaldte jævne folk. Jeg kender ikke problemerne her så meget, men efter nogen undersøgelse har jeg indtryk af at sådan en løsning kunne passe fint her.

Ja, nu er jeg så færdig med historien om min skoletid, d.v.s. jeg mangler endnu seks måneder på mit universitet. Her i Danmark var det mit ønske at vinde indsigt i nogle politiske, økonomiske, sociale og menneskelige problemer, som jeg føler også eksisterer i U.S.A. Jeg har arbejdet med at undersøge de danske ideer med hensyn til voksenopdragelsen – altså Arbejdernes Oplysningsforbund og den danske folkehøjskole, og jeg har arbejdet på bedre at kunne forstå mig selv, bedre end jeg kunne i den kultur, hvor jeg er født og opvokset, og jeg synes at jeg har fundet meget her. Dette år er jo helt forskelligt fra de tidligere 16 år af min uddannelse. Men måske dette år vil blive det vigtigste.

Robert Dickerman.

Esbjerg Højskoles vinterelever var i år på påsketur til Berlin. Rejsen har givet højskolelærer Henning Rasmussen anledning til nedenstående betragtninger over livet i den indelukkede storstad. Han supplerer dem med hvad Jytte, en af eleverne, har at sige om den usædvanlige elevudflugt.

HENNING RASMUSSEN

Berlin — triumf og tragedie

Ja, det er en mærkelig overskrift på en lille artikel om Esbjerg Højskoles påsketur til Berlin. Men den stemmer helt overens med det hovedindtryk, man som opmærksom turist og interesseret iagttager bringer med sig hjem.

Triumf, fordi det *er* en fantastisk præstation at bygge alt det op, vi så — at bevare troen og den lyse optimisme under så umulige vilkår — at leve og arbejde for fremtiden uanset det stadige nervepres, der lægges på hver eneste berliner —

Tragedie, fordi man har en knugende fornemmelse af, at det altsammen ikke kan vare — at der i alt fald ikke er nogensomhelst udsigt til, at Berlins beliggenhed som en ø midt inde i Sovjetzonen ændres til det bedre i de næste mange år. Men først og fremmest en tragedie, fordi så mange af dem, der hidtil har troet på en fremtid for Berlin, er begyndt at tvivle og så småt at give op.

Der er ganske forståeligt mange i Tyskland og specielt i Berlin og Østtyskland, der forbander Kejser Wilhelm d. II. og Hitler, de to mænd, der med 25 års mellemrum skulle skaffe Tyskland dets »plads i solen« — læs: med magt tage kolonier fra de europæiske stormagter, der var kommet først til fadet i verdens hidtil uudnyttede områder, og samtidig udvide dets europæiske territorier. Det er *dem* og deres tåbelige planer om herskerfolk og herskerstat, der bragte ulykkerne ikke blot over Tyskland, men over Vesteuropa i sin helhed, og som skabte mulighederne, gødede grobunden for den kraftige kommunistiske udvikling i store dele af verden gennem de ødelæggelser og forstyrrelser i hele verdensøkonomien, vi har været vidne til.

Det er derfor også helt sikkert, at langt den overvejende del af Tysklands befolkning og her igen først og fremmest berlinerne ikke vil vide af en tredje verdenskrig. Den vil med uhyggelig sikkerhed udspilles på tysk jord og medføre en total ødelæggelse af det tyske område for mange årtier — samtidig ved

enhver tysker, som enhver europæer ved det af bitter erfaring, at en sådan krig intet problem løser, men tværtimod efterlader uløselige problemer til de overlevende.

Denne indstilling er grundfæstet i Tyskland, men forhindrer ikke, at et flertal i det tyske folk går ind for genoprustning – ikke for at få revanche, men for at skaffe sig styrke ved forhandlingsbordet – den politik, der er NATOs, – men samtidig har erfaringerne og udsigterne overbevist et stort mindretal, repræsenteret ved socialdemokraterne, om, at styrkepolitikken ikke er farbar vej – –

Har man været i Berlin og lyttet opmærksomt til folk både fra Øst og Vest, der har fingeren på pulsen, tror man ikke meget på hverken den ene eller den anden af disse to opfattelser. Man tror kun, at russerne er nået frem midt i Europas hjerte – og at de agter at blive der under alle omstændigheder.

Hvorfor tror man det?

Jeg er lige ved at sige: Hvordan kan man tro andet?

Russerne véd med sikkerhed, at et fremtidigt samlet Tyskland vil være et vestorienteret land, selv om man naturligvis kunne hindre det i at opruste og dermed være en fare for Sovjetunionens sikkerhed. De véd, at det vil blive klart for hele verden, at det østtyske eksperiment har været en fiasko. De véd, at det vil give dem mange yderligere kvaler i de andre besatte områder i Østeuropa, hvor kravet om tilbagetrækning af de russiske tropper vil rejse sig stærkt og varigt.

Alt det kan man sidde derhjemme i sin lænestol og filosofere sig frem til, men man styrkes i denne opfattelse af forholdene og stemningen i Berlin.

Det synes først og fremmest helt klart, at russerne har opgivet forsøget på at gøre Østtyskland til mønsterlandet, hvis strålende resultater skulle få arbejderne i Vesttyskland til at vælge den kommunistiske vej. Sammenligner man levestandarden, som enhver udlænding kan gøre det i Berlin, er der ikke nogensomhelst sandsynlighed for, at en vesttysker skal føle sig tiltrukket af de østtyske forhold, ej heller for, at Østtyskland i de kommende år skal udvikle sig blot tilnærmelsesvis, som Vesttyskland har gjort det.

Videre er det helt klart, at østtyskerne og russerne uofficielt lader de fleste almindelige mennesker, der er modstandere af styret, forlade landet uden alt for mange umenneskelige forhindringer – (klart, at de personer, hvis flugt til vest i alt for høj grad vil kunne tjene vestlige propagandaformål, passer man bedre på (og byder i øvrigt sådanne forhold, at de ikke lider nød)). Hensigten med at lade modstandere af systemet »sive ud« er den fra russernes side, at man så kan lade russiske teknikere og andre tage deres pladser, hvad de gør i stigende tal.

Sluttelig kan man blot henvise til de mange forgæves forsøg, der er blevet gjort på at få gennemført effektive stormagtsforhandlinger om Tysklands gen-

forening. Det er i alt fald for berlinerne indlysende, at der ikke fra russisk side bliver gjort forsøg på at få realitetsforhandlinger i gang – samtidig beskylder man dog også i Berlin kansler Adenauer for på sin side at være mere interesseret i at få Tyskland akcepteret i det vestlige selskab end i at få de tabte dele af Tyskland igen. Det er naturligvis altid diskutabelt, hvor meget der *gøres* i sammenligning med, hvad der *kunne* gøres.

— — — —

Midt i alt dette sidder så berlineren på sin ø, som han selv spøgende kalder byen, og venter – temmeligt udsigtsløst efterhånden – på, at noget vil vise sig.

Hvad der skal vise sig, ved han ikke – han taler om et nyt initiativ uden at kunne sige, hvori det skal bestå, og uden at kunne sige, hvorfra det skal komme.

Han taler om, at nu skal man til at forberede regeringens tilbagevenden til Berlin, henviser til, at mange store foretagender af handelsmæssig, forsikringsmæssig og også egentlig industriel karakter flytter til Berlin.

Men han ved også, at Berlin er ved at blive en gammelmandsby med mange rentenydere og forholdsvis færre i de produktive aldersklasser – ligesom han ved, at uden uhyre summer i tilskud fra Vesttyskland og udlandet, langt mest naturligvis fra Bonn, kunne hans by ikke svare enhver sit bare et halvt år.

De foregående bemærkninger skal ikke forstås på den måde, at berlinerens hverdag til stadighed er præget af frygt. Han har vænnet sig til forholdene, selv den, der bor i øst og har sit arbejde i vest, finder sig til rette. Berlinerne på begge sider af sektorgrænsen har vænnet sig til, at man officielt ikke kan passere sektorgrænsen uden højtidelige tilladelser, men uofficielt roligt kan gøre det risikofrit, medmindre man smugler varer og værdigenstande. De har vænnet sig til, at man ikke kan handle i vest, hvis man bor i øst og omvendt – de fleste har funderet ud af, hvordan det alligevel lader sig gøre. Men de ved på begge sider af jerntæppet, at det er kattens leg med musen: med mindre end en halv times varsel kan spærringen blive effektiv, hvis det passer ind i situationen.

En dansker, der har været ude for det væv af bureaukrati og halvt gennemførte kontrolforanstaltninger, man skal igennem ved indrejsen til Berlin ved Helmstedt, kan sagtens more sig over det fuldkomne latterlige i, at man forlanger omhyggeligt udfyldte valutaattester, lange deltagerfortegnelser med stempler og segl i et halvt dusin eksemplarer, skal opnotere alle fotografiapparater osv. osv., uden at der på noget som helst tidspunkt er nogen, der afkonfererer passene med deltagerne, der sidder i bussen, eller nogen, hverken ved indrejsen eller udrejsen, der efterser bagage eller tegnebog, mens andre stempler gyldige gennemrejsetilladelser ugyldige og andet nonsens.

Men den, der tænker lidt videre og indser, at hele dette kontrolapparat med ujævne mellemrum bliver uhyggeligt effektivt på tider, hvor man ønsker at

stramme grebet om Berlin, at gøre berlinerne møre og andre betænkelige, når sjældent så langt som til at smile. I øvrigt indbyder det store opbud af folkepoliti og russere ved sektorgrænsen ikke til spøg, selv om man i et stort selskab føler sig mærkværdig tryk, – især jo da fordi ens pas er dansk. Sært, den tryghed det giver – man kan næsten ikke tage det hele alvorligt – før man er i Berlin. *Der* føler man Alvoren.

Kommet så vidt kunne læseren spørge, om dette her er en rejsebeskrivelse eller et udenrigspolitisk indlæg. Tjah, hvad skal man sige. Det er vel nærmest en beskrivelse af tanker og følelser, der trænger sig på efter en af de største oplevelser i ens liv. Det føles mærkeligt at have været i et af udenrigspolitikens brændpunkter – og det føles uhyggeligt.

Vi boede kun et par hundrede meter fra Görings tidligere Luftwaffehovedkvarter, de nuværende østtyske ministerialbygninger, i et komplet udbombet og indtil nu komplet øde kvarter, hvor tidligere det ene store hotel lå ved siden af det andet, over for en af Berlins store fjernbanegårde, nu en udbombet, uanvendelig skal. Morgenturen gik for mange af os op til sektorgrænsen, hvor man ser 4–5 politifolk gå frem og tilbage over gaden – man kunne roligt gå igennem, hvis man da havde lyst.

Vi så en eftermiddag på en rundtur på næsten hundrede kilometer noget af det smukkeste og mest hensigtsmæssige byggeri, der bygges i vore dage, fik et indtryk af en velgennemtænkt byplanlægning og en kolossal aktivitet for at gøre byen til det, den var – og helst langt kønnere og bedre at leve i.

Vi hørte interessante indlæg om berlinske problemer af Socialdemokratiets førstemænd i Berlin, også af nogle af dem, der leder partiets virksomhed i Østberlin. Vi fik en grundig orientering om flygtningespørgsmålet – interviewede selv adskillige unge i en flygtningelejr. Vi så sluttelig en fremragende ungdomskabaret, med politisk vid og bid, med fremragende kunstnere både i morsomme og dybt alvorlige afsnit. Mere end tre timer holdt den os fangen, trods sprogsbesvær og strålende solskin udenfor.

Vi glemmer aldrig Berlin – vi er taknemlige over den oplevelse, det blev, takket være de mange gæstfrie, venlige mennesker, der over for os som over for enhver, der kommer til Berlin for at se og lære, gør alt, hvad man næsten kan forlange, for at vi skal forstå deres situation og for at vi skal føle os velkomne.

Jeg vil lade en af de elever, der var med på turen, slutte af med uddrag af den stil, hun skrev efter hjemkomsten.

Jytte har ordet:

»Berlin virkede grotesk. Denne blanding af fuldstændigt udbombet, rester fra Hitlertiden og helt nyt.

Jeg har aldrig set ruiner før. I hvert fald ikke andre end dem, et nedbrændt hus efterlader. Her fik jeg til gengæld min lyst styret. Aldrig har jeg forestillet mig, at bombardementer efterlader en by i sådan en tilstand.

Så er det endda kun, hvad der er tilbage af ruiner. Alt det, der er nyt, er jo også bygget på tomter. Og når man så står og ser på kæmpemæssige dynger af murbrokker, som man endnu – 13 år efter krigens afslutning – ikke har fået ryddet op i, og får at vide, at her kan man være sikker på at finde forkullede menneskerester, ja, så går det først i al sin gru op for en, hvor dyrt det tyske folk har måttet bøde for en enkelt mands vanvid.

Det kunne måske endda være, hvad det være ville, hvis der så til gengæld var noget at se frem til. Men det er der jo ikke engang.

Berlin ligger midt i russisk interesseområde og er under protektion af de allierede – så længe det varer.

En dag er de allierede måske trætte af de endeløse forhandlinger med russerne?

Eller måske finder russerne en dag tiden inde til at okkupere Vestberlin?

Nej, det tør de i alt fald ikke, lyder svaret. Der ville være et angreb på de allierede, og så er den tredie verdenskrig sikker.

Ja, er den nu det? Udviser verdenshistorien ikke utallige eksempler på et eller andet, man har været lige så sikker på? Hvad for eksempel med Hitlertiden?

Berød det ikke krigserklæring, hvis der kom tyske tropper vest for Rhinen – eller invasion i Tjecoslovakiet?

Jo, i allerhøjeste grad. Men man gør meget for freden.

Nej, jeg tror ikke, jeg kunne tænke mig at være berliner, selv om nogle måske vil påstå, at de – i modsætning til os – har noget at kæmpe for, og det rent psykologisk skulle være en stor tilfredsstillelse.

Tænk, ikke at kunne planlægge. Tænk, altid på bunden af sit sind at gå med bevidstheden om, at i morgen kan det være forbi.

Berlin gjorde et dybt indtryk på mig. Den berettede om, hvad et folk har været igennem, hvad det har nået, og hvor sejt det har kæmpet for at undgå et nyt totalitært statssamfund.

Jeg kunne tænke mig at gøre turen om – den gjorde et uforglemmeligt indtryk på mig – men det skal bare ikke være nu. Måske om en halv snes år, hvis der da stadig til den tid er noget, der hedder Berlin.«

— — — —

Forstod du nu bedre overskriften, læser?

Henning Rasmussen.

SKOLERNE

Esbjerg Højskole

1957-58

Som omtalt i beretningen for sommeren 1957 har vi i år haft en 6-måneders vinterskole, og vore forsøg med kortere vinterskolekurser er dermed helt bragt til ophør. Det har vist sig, at der er så stor interesse for 6-måneders skolen, at vi simpelthen ikke også kan have 3- eller 4-måneders skole.

Vinterskolen var allerede fuldttegnet ca. 2 måneder før vi skulle begynde, og det må siges, at det viste sig at være energiske og målbevidste elever. En meget stor del af de godt 70 elever var i forvejen aktive ungdomsledere i D.S.U., D.U.I., Faglig Ungdom m.v. Så interessen for de samfundsprægede fag, herunder samfunds-, forenings- og fagforeningskundskab var overvældende stor. Derimod var interessen for de mere kunst- og hobbyprægede fag noget mindre end sidste år, hvor den til gengæld var ualmindelig stor.

For at give eleverne så stor valgfrihed som muligt, var kun få af fagene gennemgående i alle 6 måneder. De fleste valgfri fag var af 3 måneders varighed. Vi skiftede altså timeplan pr. 1. februar, en ordning de fleste var glade for.

De forskellige elevudvalg og -råd var særdeles aktive, og det skal fremhæves, at fotoklubben forbedrede fotorummet og afleverede både penge og nyt materiale til de kommende vinterelever. Elevrådet udgav et særdeles frisk og velskrevet blad med det sigende navn »Sprøjten«.

En faktor, der stærkt medvirkede til, at vinteren forløb så godt, var utvivlsomt det større islæt af piger, der iøvrigt viste sig at være betydelig dygtigere til sprog (engelsk og tysk) end drengene.

Af dette års gæstetalere skal fremhæves *Viggo Kampmann*, *Jens Otto Krag*, den daværende amerikanske arbejderattaché *Robert Caldwell* og den tyske presseattaché *Raloff*, der fortalte om Berlin og Vesttysklands forhold til Østtyskland, illustreret med nogle meget interessante film derfra. Dette emne havde i høj grad elevernes interesse, fordi de jo selv skulle til Berlin i påskeugen. *Preben Wilmann* var herovre og gennemgik de nye litografier og andre grafiske tryk af bl. a. *Axel Salto*, *Willumsen*, *Jens Søndergård*, *Mogens Zieler*, som eleverne har på væggene.

Henning Rasmussen giver udenrigspolitisk orientering om forholdene i det mellemste Østen.

Ved denne lejlighed fik eleverne iøvrigt anledning til at bytte billederne indbyrdes. *Jørgen Paldam* gennemgik beskæftigelsesproblemerne.

Som noget nyt indførte vi i samarbejde med *Arte* nogle »overraskelsesformiddage«. Vi kaldte tre gange de intetanende elever i foredragssalen på et tidspunkt, hvor de ellers skulle have gruppearbejde, og præsenterede dem for kunstnerne *Wandy Tworek*, *Børge Roger Henriksen* og *Asta Esper Andersen*. *Wandy Tworek* gennemgik musikhistorie med et klassisk repertoire og sluttede med et par artistiske shownumre under øredøvende bifald. *Børge Roger Henriksen* holdt et musikpædagogisk foredrag med fortræffelig illustration på klaver, klassisk og jazzisk. *Asta Esper Andersen* læste og spillede »*Anne Franks dagbog*« så eminent og gribende, at det var en

kunstnerisk oplevelse af de store. Aldrig havde der været så stille i foredragssalen, og aldrig var tiden gået så hurtigt.

Kursusudvalget arrangerede en række interessante foredrags-, diskussions- og filmaftener. Bl. a. skal nævnes en diskussion mellem *Højland Andersen*, *Smedeforbundet*, *Dines Hansen*, *Arbejdsmandsforbundet*, og *Hans Jensen*, H.K., om dansk fagbevægelses fremtid. Festudvalget arrangerede en række strålende fester. Navnlig var udsmykningen af gymnastiksalen gennemført med megen originalitet – til solhvervsfesten var den indrettet som et skib, der gik mod havn. Man opførte i løbet af sæsonen *Heibergs »Nej«* og en enakter af *Leck Fischer*. Kursusudvalget og skolen arrangerede en række udflugter og virksomhedsbesøg. Bl. a. en tur til *Sønderjylland* og den store tur til *Berlin*, som såvidt vi kan bedøm-

me af de efterfølgende stile, var en større oplevelse, se herom andetsteds.

Et særligt arrangement var turen til Skodborg. Her blev vi modtaget af en række gårdmænd, som inviterede os to og to hjem til aftensmad og til at bese gården. Derefter samledes vi i forsamlingshuset, ca. 60 elever og 150 af den lokale befolkning. Efter en indledning om forholdet mellem land og by delte vi den store forsamling op i grupper på fem – et par elever fra skolen sammen med tre-fire fra Skodborg, og der skabtes et syvende sammemøde med en særdeles livlig debat, der fortsatte helt til midnat.

I vintermånederne løb også AOF's store 2-måneders kursus af stablen, med dets gennemgang af regnskaber og arbejdsstudier. Her var *Jørgen Andersson* og *Paul Lind* gruppeledere, og foruden de danske forelæsninger var der forelæsning af de svenske oplysnings- og L.O.-folk *Bo Carlsson* og *Ture Flybo* samt den norske L.O.-ingeniør *Egil Ahlsen*. Kurset, der også var på besøg i Tyskland, fik et fint forløb, og der var et godt samarbejde mellem 2-måneders kursisterne og vintereleverne.

Herudover afholdtes en del mindre kurser, som det vil føre for vidt at omtale nærmere. Se iøvrigt listen andetsteds. Det bør dog lige nævnes, at Smedeforbundet og Tobaksarbejderforbundet holdt deres hovedbestyrelses-

møder her, samtidig med at de fik en orientering om skolen og om undervisningen i arbejdsstudier og regnskabsforståelse.

Årets solhvervstaler var skolens gode ven, *Kai Petersen* fra AOF, og ved skolens afslutningsfest holdt vor nye formand *Erik Hauerslev* festtalen.

De faste lærere var *Henning Rasmussen*, *Ebbe Munk*, *Bent Jensen* og *Erik Smith*. Herudover havde vi *Erik Riberholt* som sang- og musiklærer, *Erik Mathiesen* i psykologi, *Kirsten Dige* og *Gunnar A. Sørensen* i gymnastik for henholdsvis piger og drenge og *Carlo Thorstensen* til hobbyvirksomhed.

Det skal til slut nævnes, at vor rationaliseringsundersøgelse nu er i fuld gang, foreløbig koncentreret om virksomheder i Randers. Vor tidligere lærer *Jørgen Andersson* er flyttet med sin familie derop, og *Paul Lind* og *Bjarke Fog*, der i mellemtiden er blevet dr. polit., er det meste af deres tid udstationeret deroppe. Vi regner med, at undersøgelsen kan være tilendebragt i løbet af de næste to år, og vi håber på en interessant og lærerig rapport, som kan give os værdifuld viden om klimaet på arbejdspladsen. Derudover regner vi med at få et godt materiale til gavn for undervisningen.

Ivar Nørgaard.

Esbjerg Højskoles elever 1957-58

Buster Teddy Andersen, København.
Leif A. M. Andersen, Esbjerg.
Tage Bagge, Esbjerg.
Mary Bak, Odense.
Preben K. Bonde, Silkeborg.
Preben Bech, København.
Sara Bryson, USA.
Niels Clemmensen, Herning.
Jørgen Boe Christensen, København.

Bent Christiansen, Videbæk.
Elke Brigitte Dyck, København.
Frans Eggert, Ketting.
Poul H. Feddersen, Fredericia.
Hanne Grøndahl, Odense.
Ebba Hahn, København.
Annie Hansen, København.
Bent Hansen, Odense.
Erik E. Hansen, Haderslev.

Henning Rosendal Hansen, Esbjerg.
 Jytte Ulla Hansen, København.
 Jørgen Hansen, København.
 Jørgen Hansen, Hjørring.
 Lis Henningsen, København.
 Jørgen Andreas Jacobsen, Ålborg.
 Bent Enghoff Jensen, København.
 Egon Jensen, Tjæreborg.
 Georg Harry Jensen, København.
 James Jensen, København.
 Karl Henry N. Jensen, Tølløse.
 Monia Jensen, København.
 Ole Jensen, Århus.
 Poul Jespersen, Viborg.
 Ejvind Helge Jørgensen, København.
 Winnie Wahlstrøm Jørgensen, København.
 Jørn W. Kofoed-Olsen, Svaneke.
 Evald Koch, Bredsten.
 Paul Ingo Krogsgaard, Odense.
 Bent Larsen, Randers.
 Else Larsen, København.
 Jørn Larsen, København.
 Ole Jacob S. Larsen, København.
 Poul Jørgen Lottrup, Hjørring.
 Inger Margrethe Madsen, Ålborg.
 Kaj Bent Mørch, København.
 Aksel Nielsen, Øster Tørslev.
 Bent Nielsen, Lyngby.
 Erik Nielsen, Herning.

Carl Erik Nielsen, Nykøbing F.
 Gunnar Skov Nielsen, Søvind.
 Jørgen Møller Nielsen, Skovby st.
 Kurt Denis Nielsen, Nyborg.
 Rita Elinor Nielsen, København.
 Svend Aage Nielsen, København.
 Ejnar Chr. P. Pedersen, København.
 Erik Pedersen, Struer.
 Erik Pedersen, Tilst.
 Ib Pedersen, Vårst.
 Carl Erik Pedersen, Nyborg.
 Eigil Pedersen, Ålborg.
 Ernst Pedersen, Middelfart.
 Vagner Pedersen, Ll. Skensved.
 Leo Poulsen, Grønland.
 Erik Fogh Rasmussen, København.
 Ernst Christian Rasmussen, København.
 Frank Rasmussen, Nakskov.
 Helge Rasmussen, København.
 John Helmuth Rasmussen, København.
 John Mattig, København.
 Leo Kristian Skaaning, København.
 Vagn Svendsen, Nyborre.
 Erik Sørensen, Arnum.
 Henning Sørensen, København.
 Ole Sørensen, København.
 Margaret I. Tverberg, USA.
 Lotte Wilmann, Lyngby.

Esbjerg Højskoles kursus

Vinteren 1957-58

Kooperative Marketenderiers		Lærlingekursus for AOF	
Samvirke	8/11-10/11	i Varde	1/3 - 2/3
AOF's 2 mdr. SU-kursus, I del	17/11-14/12	AOF's specialkursus for	
AOF's kursus for B.T.'s tillids-		bryggere	2/3 -15/3
mænd	12/1 -18/1	Dansk Smede- og Maskin-	
Murerforbundets kursus for		arbejderforbunds hoved-	
tillidsmænd	19/1 - 1/2	bestyrelsesmøde	6/3 - 7/3
AOF's 2 mdr. SU-kursus,		AOF's specialkursus for Sadel-	
II del	2/2 - 1/3	mager- og Tapetserer-	
		forbundet	9/3 -15/3

AOF's sikkerhedskursus	16/3 -22/3	DUI's påskekursus	2/4 - 7/4
AOF's specialkursus for Dansk Garverforbund	23/3 -29/3	Stipendiater fra FN	10/4 -11/4
Tobaksarbejderforbundets hovedbestyrelsesmøde	24/3 -28/3	AOF's SU-kursus i arbejds- studier og regnskabs- forståelse	13/4 -19/4

Esbjerg Højskoles Elevforening

De lokale medlemmer har også i vinter været indbudt til to sammenkomster på højskolen med vintereleverne. Lørdag d. 18. jan. deltog således 50 medlemmer i den årlige nytårsfest. På skolens og festudvalgets vegne blev der budt velkommen af *Henning Rasmussen*. *Hans Holm* fortalte om elevforeningen og opfordrede eleverne til at indmelde sig og dermed fremtidig bevare forbindelsen med deres kammerater og skolen. Underholdningsprogrammet sørgede *Erik Riberholt* og vinterskolens kvikke amatører for. Efter kaffebordet var der svingom.

Lørdag den 15. april afholdtes sammenkomst nr. 2. Vintereleverne opførte en kavalgade af vinterens bedste numre. Aftenen sluttede med kaffebord og en svingom i spisesalen. Der deltog 42 medlemmer. Det var elevforeningens farvel til elevholdet, og stemningen var præget af opbruddet og af den snarlige afsked med skolen.

Sammenkomsten for vore medlemmer i København på Borups Højskole afholdtes den 23. november. Vor kontakmand *Kaj Ravn* stod for arrangementet. *Bent Jensen* fortalte om arbejdet på Esbjerg Højskole. Endvidere var der filmforevisning og kaffebord. 80 medlemmer havde fulgt indbydelsen.

En udflugt er planlagt for de københavnske medlemmer til den 18. maj. Turen går til Højstrupgård, hvor den nye højskole skal bygges til afløsning for Roskilde. Endvidere påtænker man at arrangere fællesrejse for københavnere til elevmødet i Esbjerg. Henvendelse til *Kaj Ravn*, tlf. Ryvang 7954x.

ELEV MØDET 1958

afholdes *lørdag den 12. og søndag den 13. juli*. Programmet er følgende: Lørdag kl. 18 middag, kl. 19,30 taler *Ivar Nørgaard*. Derefter underholdning ved koncertsanger *Hermann Hansen* m. fl. Kaffebord og dans til Vagn Østs orkester. Søndag kl. 8 morgenmad, kl. 9,00 morgensang, kl. 9,30 generalforsamling, kl. 12,00 frokost, kl. 13,30 foredrag af finansminister *Viggo Kampmann*: Velfærdsstaten og socialismen, kl. 14,30 afslutning. 25 års jubilarene, d.v.s. elever fra vinteren 1932-33 og sommeren 1933 indbydes specielt til mødet. Prisen for deltagelse i hele elevmødet er 13 kr. pro persona.

Anmeldelse må ske til *Esbjerg Højskole, Stormgade, Esbjerg, senest 1. juli*. Vel mødt i Esbjerg den 12. og 13. juli.

P. b. v.
Hans Holm,

Elevforeningens adresser:

Formand: *Hans Holm*, N. J. Poulsensvej 3, Esbjerg.
Kasserer: *Carl M. Hansen*, Nørvang 16, Esbjerg.
Sekretær: *Viggo Sørensen*, Haraldsgade 56, Esbjerg.
Lærer *Henning Rasmussen*, Esbjerg Højskole, Esbjerg.
Kontakmand for København: *Kaj Ravn*, Emdrupvænge 119, København Ø.

Roskilde Højskole

1957-58

Det var en god start at begynde højskolearbejdet i denne vinter med en fuldt belagt skole og samtidig at vide, at Esbjerg også havde fuldt hus. Det kunne tyde på, at der virkelig er ved at komme en højskoletradition blandt arbejderne. Samtidig rykker de store årgange nu snart frem på højskolefronten. *Gammelgaard* sagde for nogle år siden, at arbejderne kunne få besvær med at fylde een skole, men at den med lethed kunne fylde ti. Snart stikker vel gravkøerne deres kæmpegrabber i jorden ved Højstrup. Foreløbig er vi her på Roskilde og bliver her fremover i nogle år, her hvor højskoletraditionen har lange rødder bagud og hvor et helt slægtled af arbejdere er kommet, så navnet Roskilde er udtryk for denne varme fortrolighed med højskoletanken, som også de korte kursus er med til at fremme.

Denne vinter har foreløbig virket forjættende på drømmen om flere højskoler. Den 3. november kom den allerstørste del af den nye flok til skolen ved fjorden. 78 højskoleelever tog deres nye hjem i besiddelse. To af dem kom fra Amerika og videreførte den gode tradition med et lille indslag fra staterne "over there", to svenske pojkar repræsenterede vore udvexlingsskoler, Brunnsvik og Jära, og en energisk nordmand udgjorde sammen med *Rachel* den norske gruppe i det lille samfund, der her blev dannet i dagene i november. Fra alle dele af Danmark kom de, sønner og døtre fra alle egne, dog for få døtre,

der var kun 10 piger. Det må blive bedre de næste år. En af vejene er sikkert at gøre mere ud af de fag, der hører til gruppen familiekundskab. Det viste sig sidst på vinteren, at der var et mægtigt behov for undervisning heri.

Der er en egen forventningsfuld stemning over åbningsdagen. Det havde gået med fuldt drøn i ugerne inden for alle os lærere. Og vi havde lige før 3. november været til et udbytterigt møde med vore kolleger fra Esbjerg. Alle var vi ophængt med mange praktiske gøremål for eleverne netop denne dag: indkvartering, ordning af sygekasse, folkeregister, pengevæsen, forsendelser o. s. v., o. s. v. Alligevel var det med spænding, vi tog vore nye elever i øjesyn. For mig var det en stor oplevelse at erfare forskellen på de hold, jeg kendte i tiden omkring 1940 og dette. Dengang var der på een gang megen ynkelighed og hårdhed, sløvsind, men også modenhed og modtagelighed til stede, mange var arbejdsløshedens ynkværdige og langvarige ofre. Alligevel husker man dem med glæde og varme. Denne gang var det en anden flok. Yngre, mere glade, med klarere øjne, bedre klædt, mange med god støtte fra deres fagforbund, en helt anden generation, måske også lidt mere ung i anslag, i udseende og i indre.

Åbningsmødet fandt sted i foredragssalen, med taler og sang. Skolens formand, fhv. minister *Chr. Christiansen*, var med og talte også. Skolen er nu i et halvt år jeres, sagde

Fra et formiddagsforedrag – på talerstolen Robert Pedersen.

han. I skal udnytte det privilegium at være højskoleelever på bedste måde for jer selv, for det samfund og for de institutioner, som har muliggjort jeres ophold her. – Efter svære overvejelser havde vi besluttet at lade hele holdet opleve den store quiz-udsendelse i fjernsynet i forbindelse med åbningsmødet. Spænding i den var der, men det var jo en meget speciel underholdning, i virkeligheden examenssamfundets dyrkelse af specialisten og klæbehjernen. Men interessant, det var det. Senere overgik fjernsynsapparatet til elevrådets administration. TV-hysteriet florerede en tid, og faldt så til et rimeligt niveau. Navnlige en række dramatiske udsendelser greb eleverne.

Overskrifterne i aviserne og diskussionerne på arbejdspladserne stod jo i Sputniks tegn, så vi lagde strax for med fremmede foredragsholdere om dette interessante fænomen. Ma-

gister A. Thernøe holdt et videnskabeligt velbegrundet og alligevel fantastisk foredrag om »Satelliter og rumfart«, mens vi for at få de militære og storpolitiske perspektiver med ind i vurderingen fik oberstløjtnant H. C. Engell til at behandle emnet ud fra en rent militær betragtning, så vi fik alt at vide om rejser i rummet og ballistiske, interkontinentale raketter. Inden for den første måned blev eleverne også præsenteret for de fleste af skolens faste foredragsholdere eller gæstelærere. Folketingsmand Per Hækkerup tog sig i år af indenrigspolitikken, idet Kaj Bundvad på grund af sit nye ministerarbejde måtte sige fra. Robert Pedersen tog sig så af udenrigspolitikken i sine foredrag. Til afløser af skolens mangeårige kunsthøjskolelærer, Sand Christiansen, der i år havde meldt fra, fik vi redaktør Preben Wilmann, der med lysbilleder, foredrag og diskussionsoplæg gav indblik i bil-

ledkunstens værdier. Sekretær *Kai Nissen* fra De samvirkende Fagforbund fortalte løbende om de faglige problemer, og sekretær *Werner Pedersen*, Arbejdernes Oplysningsforbund, kom regelmæssigt herved og viste film, med introduktion og diskussion.

Skolens lærerstab bestod fortsat af *Ditlev Jensen*, *Daniel Pedersen* og *Robert Pedersen*. Indtil nytår varetog musikdirektør *Poul Steenslev*, Roskilde, sangundervisningen. Men da vi fik mulighed for en ordening med en musik- og sanglærer, der kunne bo på skolen, måtte vi ved solhvervsfesten tage afsked med Steenslev, der gennem mange år har bistået skolen med denne vigtige side af højskolelivet. Fra nytår fik vi organist *Poul Erik Thomsen* som fast lærer i musik og sang, samtidig med at han passer sit job som organist ved Roskilde domkirke. Ved vinterskolens slutning har Daniel og Clara forladt skolen, idet de snarest skal overtage stillingen som forstanderpar ved den nye højskole i Ghana (tidligere Guldkysten). Det er Mellemløst Samvirke, der har været initiativtageren hertil, og vi må ønske denne institution til lykke med deres fund – og med sorg tage afsked med vore arbejdsfæller, efter 5 års tjeneste for Roskilde Højskole. Tak for god indsats, og alle gode ønsker!

Mange fremmede foredragsholdere, oftest dog gamle venner af Roskilde Højskole, kom til skolen, i reglen enten mandag eftermiddag eller onsdag aften. *Poul Henningsen* tog os med ud på en spændende, kulturel karusseltur, der rakte over emner som børneopdragelse, reklame, Henry Miller, spejderbevægelsen m. m. m. *Hal Koch* kom en søndag formiddag og talte over emnet »Teknikere eller voxne mennesker?«; en studiekreds fra Faglig Ungdom var her som gæster, og om eftermiddagen fulgte man emnet op i gruppearbejde. Pastor *Harald Sandbæk* talte om ungdommen og kirken og gav en fremstilling af kirkens idé, som næppe mange havde oplevet før. Folketingets ombudsmand, professor *Stephan Hurwitz*, fortalte om sit arbejde og

om denne nye institutions betydning i folkestyrets samfund. Fængselslærer *Steen Sillemann* fortalte om fængsler i dag, chefredaktør *Poul Møller* om konservatismen, folketingsmand *Aksel Larsen* om kommunismen, og finansminister *Viggo Kampmann* afslørede virkeligheden bag avistegnernes skildring af ham i et foredrag om skatteproblemer. Redaktør, dr. phil. *Frederik Nielsen* talte om Eyvind Johnsons bog, »Brændingens brus«. Og endelig fik vi en af de sidste formiddage De samvirkendes formand *Eiler Jensen* herud til en besnærende kaminpassiar med flokken om fagbevægelsens stilling i dag. Også lærerne holdt ved visse lejligheder særlige foredrag: *Ditlev* om van Gogh, *Robert* om Kjeld Abell og *Daniel* om internationalt samarbejde.

Hvad var livet, også højskolelivet, uden festens glade timer? Dette vinterhold har været fantastisk dygtigt til at arrangere fester. Til solhvervsfesten havde vi inviteret skolens nærmeste venner, der blev hentet med bus i København. Da busserne rullede op ad alleen, tændtes blus ved blus i alle vinduer. Det blev en meget smuk fest, med musik, sang og optræden. Solhvervstaler var *K. B. Andersen*, der inspireret talte om politik, menneskeliv og solhverv. Og *Roberts* danskhold opførte scener af Maxwell Andersons »Vintersolhverv«. Et stærkt indtryk både ved denne fest og ved afslutningsfesten gjorde *Gerhard Kaimers* gengivelse af stykker fra Karl Bjarnhofs erindringer.

Vi fejrede Gustav Wieds 100-års fødselsdag med foredrag og oplæsning, med chokolade og flødeskum og med lys på bordet. Vi festligholdt fastelavnen på værdig vis med alle tiders pariseraften, hvor festudvalget havde udsmykket gymnastiksalen, så den var en gade i Seinestaden, med markiser og fortovsrestauranter, med kik ned ad boulevarderne, og over det hele: Eiffeltårnet. Alle med fransk anstrøg i påklædningen. Siden fulgte fransk traktement og franske viser og musikstykker.

Afslutningsfesten blev selvfølgelig af en helt anden karakter. Vi havde inviteret de or-

Et skakparti i dagligstuen.

ganisationer og institutioner, der på forskellig vis har muliggjort elevernes højskoleophold, herved som gæster, en art økonomiske fædre og mødre, der skulle få et lille indtryk af den sidste tårevædede aften. Poul Erik Thomsen spillede Haydn, de dygtige sangere og sangerinder forlystede os med en kabaret, og det hele var som en forestilling om tiden som er gået, fuld af liv og godt humør.

Tilbage i erindringen står også københavns-
turene med teateroplevelser og kunstoplevelser, besøg i radiohuset og på rådhuset. Vi så »Toreadorvalsens« på Det ny Teater med Mogens Wieth og Bodil Kjer. Og vi fik oplevelsen at overvære en opførelse af Poul Reumerts jubilæumsforestilling med hans glansrolle som løjtnant von Buddinge i Hostrups »Genboerne« på Det kgl. Teater. At eleverne selv prøvede i rigt mål deres kræfter på de skrå brædder gjorde ikke beundringen for præstationen mindre. Vi fik set elever op-

træde ikke alene i »Vintersolhverv«, men også i Bernhard Jensens »Post Mortem«, i Bomholts og Nørgaards »Nye Signaler« og Romains' »Dr. Knock«, opført som hørespil for åbent tæppe.

Som sædvanlig har vi haft mange gæster på besøg. I lighed med tidligere år har vores nære samarbejde med den svenske Jära Folkhögskola været til udbytte for os. 90 svenskere var her en hyggelig dag i slutningen af marts. Også fra Vadstena-højskolen fik vi besøg. Og Roskilde fik glæde af begge skoler på påsketuren til Sverige, der atter i år gik over Göteborg til Värmland du sköna. I påsken lejede vi skolen ud til Frivilligt Drenges Forbunds ledere. Iøvrigt havde vi den store glæde at få bevilget et legat af Clara Lachmanns Fond i Göteborg, der muliggjorde, at Sveriges-turen kunne gennemføres på et bedre økonomisk grundlag end før, hvad vi er meget taknemmelige for. Det betød en stor op-

muntring. En af de oplevelser, der sikkert står skarpest i erindringen, er nok udflugten den sidste dags formiddag, hvor vi under en høj aprilhimmel i let forårsdis kørte til Wil-lumsen-museet i Frederikssund, hvor vi op-levede – for manges vedkommende for første gang – mødet med denne kraftpol af et kæm-pende menneskes livsresultat. ... Og så var det afskeden, med farvel og farvel og tak for i vinter ...

Og nu er vores vinterelever på deres ar-bejdspladser, enkelte har gået lidt længe og ventet på arbejde, men mon ikke alle er i gang nu, hvor dette læses? En springer bag sin disk, en rasler ved rattet i bussen mod Spanien, en tæmmer sin bulldozer, en har opgivet havet og er gået i land, en rumsterer med kokkedrenge og gryder, en lytter til den raslende rytme i bryggeriet, en sidder ved sit omstillingsbord og længes mod et andet job, en glæder sig ved værftets lyde, en laver bly-

ruder i Norge, en murer huse i Schweiz, en hænger i luften over Atlanterhavet, en tele-graferer om evige tog ... alle sidder de nu med en oplevelse for livet ... drømmer må-ske lidt om livet på højskolen som det ideelle liv, dette liv der i virkeligheden ikke er et rigtigt liv, fordi det leves på et skib, på en ø, i en sputnik, i en rumraket ... livet her er kun liv, fordi elever og lærere bringer et liv hertil, et erfaringsmateriale som kan udvexles ... men udvexlingen, påvirkningen, kan nok være et liv, men aldrig livet i sig selv. Høj-skolen kan give en dirrende kompasnål til brug i livet, det virkelige liv, som er hårdt og mildt, uretfærdigt og barmhjertigt, men mest hårdt. Og dets virkelige værdi er aldrig, hvor de fleste tror det. Måske har skolen i denne vinter, med vore mangler og vor famlen efter veje, trods alt kunnet give noget af dette.

Ib Koch-Olsen.

Roskilde Højskoles elever 1957-58

Bent Andersen, Seden.
Henrik Andersen, Udbyhøj Dalbyover.
Palle Andersen, København.
Sigfred Andresen, Haderslev.
Georg Bendixen, Århus.
Henri Borresen, Måløv.
Poul Bredahl, København.
Flemming Carlsen, Århus.
Hanna Carlsson, København.
Kaj Christensen, Silkeborg.
Reinholdt Christensen, Haderslev.
Preben Christensen, København.
Kurt Clemens, Århus.
Anker Cramer, Randers.
Robert Dickermann, U. S. A.
Paul Ebert, København.
Ejgil Eskelund, Vejle.
Kaj Fjellerad, Nykøbing M.
Svend Frandsen, Felsted.
Kaj Frederiksen, København.

Niels Erik Grønbjerg, Åkirkeby.
Harry Hansen, Tomter, Norge.
Henning Hansen, Langeskov.
Kaj Aagaard Hansen, Hillerød.
Ole Hansen, Maribo.
Oluf Hansen, Karise.
Niels Ebbe Hebro, Ringkøbing.
Henning Holm, København.
Erik Dam Jacobsen, Tåstrup.
Børge Jensen, Sjelle.
Frank Jensen, Næstved.
Sonja Jensen, Roskilde.
Sv. Frank Jensen, Borup.
Alice Jensen, Århus.
Bent Bitsch Johansen, Holbæk.
Bendt Winther Jørgensen, Svendborg.
Kaj Skov Jørgensen, Askø.
Tage Jørgensen, Knarreborg.
Henning Kristensen, Bjerringbro.
Gerhard Kaimer, København.

John Kjærgård, København.
 Willy Lauridsen, København.
 Launy Lind, Ebberødgård, Birkerød.
 Bengt-Åke Lindberg, Sverige.
 Vagn Tindbæk Lorentzen, Hobro.
 Leif Due Madsen, Holeby.
 Per Mathiesen, Sigersted.
 Tony Meyersahm, Seden.
 Kate Mortensen, Fredensborg.
 Svend Munk, Rønne.
 Bjørn Møller, Stege.
 Grethe Nielsen, Solrød.
 Lisa Nielsen, København.
 Thorkild Nygård Nielsen, Neder Holluf
 pr. Odense.
 Vivi Nielsen, København.
 Lissi Nielsson, København.
 Benny Olsen, Espergærde.
 Marie Olsen, U. S. A.
 Bjarne Olsson, Holte.

Ernst Petersen, Rødovre.
 Hans Kottal Petersen, V. Hæsinge.
 Henning Bøgeholt Petersen, Haslev.
 Karl Evan Pedersen, København.
 Kurt Poulsen, Brønshøj.
 Birger Rasmussen, Avernakø.
 Knud Rasmussen, København.
 Arne Rosberg, Sverige.
 Arne Rosenlyst, Odense.
 Bjarne Sarvad, København.
 Henry Sejling, Samsø.
 Gunnar Sørensen, Holstebro.
 Knud Sørensen, Århus.
 Tage Sørensen, Ålborg.
 Waage Haugaard Sørensen, Skanderborg.
 Bjarne Thomsen, Struer.
 Kjeld Wannhoff, København.
 Hans Wehding, Åbenrå.
 Estrid Wulffsen, Søborg.

Roskilde Højskoles Elevforening

Elevforeningens forårsfest for vinterleverne fandt i år sted søndag den 16. marts. I lighed med sidste år samledes ca. 40 af elevforeningens medlemmer fra København og omegn på skolen om eftermiddagen for at høre Robert redegøre for »Markedsplanerne«. Også i år sørgede De tre Malere for underholdningen.

Den 12. april havde Landsforeningen af højskoleelever møde, hvor foreningen skiftede formand, idet *Jørgen Jørgensen* afgik på grund af overtagelsen af undervisningsministeriet. I stedet valgtes *Jens Rosenkjær*. Samtidig blev sekretariatets hidtidige daglige leder *Erik Halvorsen* afløst af *Alfred Dam*.

Den kommende generalforsamling finder sted den 12.-13. juli i forbindelse med elevmødet. Nærmere meddelelse vil blive udsendt om mødets forløb. *E. Kallenberg.*

BESTYRELSEN:

E. Kallenberg, Ydunsvej 10 A, Helsingør.
 (Tlf. 21 36 76), formand.
 Kaj Jørgensen, Roskilde Højskole, kasserer.
 Mona Knudsen, Blommestien 3, Greve strand,
 sekretær.
 Toni Knudsen, Ægirsgade 7, 3. sal, Køben-
 havn K.
 Poul Erik Olsen, Donaugade 1, 2. sal, Køben-
 havn S.

Københavnsudvalget:

Kaj Hansen, Præstemosen 3, 2. sal, Valby.
 (Tlf. 75 35 85.)
 Martin Petersen, AOF, Nr. Farimagsgade 11,
 København K.
 Poul Erik Olsen, Donaugade 1, 2. sal, Køben-
 havn S.

